

Просвјета

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ И ШКОЛУ

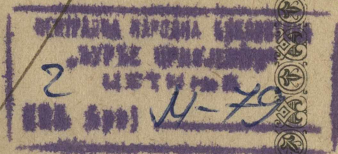
ИЗДАЈЕ

КАНЦЕЛАРИЈА К. Ц. МИНИСТАРСТВА ПРОСВЈЕТЕ
NACIONALNA
И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

ГОДИНА XII. СВЕСКА I—XII.

Ц Е Т И Њ Е,
У К. Ц. ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ
1901.

*Доман и Чануровић
Универзитет*

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

28

28+

49

154

226

264

34

САДРЖИНА „ПРОСВЈЕТЕ“ ЗА ГОДИНУ 1901.

Крашки устаз или црквена правила за ученике Богословско-Учительске Школе, написао Митрополит **Митрофан** (свршетак). Стр. 1.

Поука при преласку из римокатоличке у православну вјеру, написао Крсто Поповић, парох Подгорички. Стр. 17.

Демница, написао Љубомир Булатовић. Стр. 18.

Нешто о религијској настави у основној школи, написао Саво Вулећић, учитељ. Стр. 21.

Особине народног учишља, написао Андрија Јовићевић, учитељ. Стр. 28, 79, 157, 226, 264.

✓ *Нешто о суђењу свештеника с обзиром на његово достојанство*, написао Поп Сава Добричанин. Стр. 33.

Говор на трећој редовној сједници свештеничког удружења Морачке нахије Јеромонаха Никифора Симоновића. Стр. 35.

Поздравна ријеч, говорио у Никшићкој цркви 8 октобра Илија Јовићевић, свештеник. Стр. 37.

О четвороуглима, предавање у IV разреду основне школе Станка Булатовића, учитеља. Стр. 39.

Бесједа свештеника Илије Јовићевића у парохијалној цркви на Метеризима. Стр. 39.

Историјски пуш, којим се дошло до лика Богочовјека, археолошка цртица од проф. Л. Перовића. Стр. 61.

Богослужбе у православној цркви, написао Јеромонах Никифор Симоновић. Стр. 67, 324, 364.

Бесједа на огранку нове године и новог стољећа Лазара Богдановића, свештеника, стр. 87.

Религија и образовање, говорио на светосавској прослави у Цетињској мушкој школи Ђуро Шпадијер, учитељ, стр. 90.

Ко да предаје вјеронауку у основној школи, написао Саво Вулећић, учитељ, стр. 96.

Бесједа на рђишљском скупу у Никшићкој школи Ника Иванковића, учитеља. Стр. 104.

✓ *Бесједа на гробу попа Јака Вулећића*, говорио Крсто Поповић, парох подгорички. Стр. 106.

22
1899

Закон о фонду за издржавање изнемоглијех свештеника и удовица и дјеце умрлих свештеника и ђакана православне цркве у Црној Гори. Стр. 129.

Слово на Велики Пешак у катедралној цркви, говорио Његово Високопреосвештенство Митрополит Господин **Митрофан**. Стр. 133.

О крштењу, по руском свештеник Лука Лопичић. Стр. 138.

Бесједа на Ваведеније, говорио приликом свештеничке скупштине пре-сједник удружења Архимандрит Михаил Дожић. Стр. 146.

О дужностима родитеља и дјеце, поп Ристо Поповић, свештеник загарачки. Стр. 149.

О нивикама, нап. Вук Масловарић. Стр. 166.

Говор о свештеничком удружењу Црмничке нахије свештеника Јована Лековића. Стр. 171.

Млади и матори миш и мачка (прича) чл. 74 у 4-ој чит., нап. Ђуро Шпадијер, учитељ. Стр. 174.

Из елементарне језичке наставе: предавање о слову и Сава Вулетића, учитеља. Стр. 180.

О промаји, предавање из физике за IV-ти разр. основн школе, написао Арсо Минић, учитељ.

О тешкоћама у школама и *уџбем основн школама и подјели времена у истима*, нап. Видак Пејовић, учитељ. Стр. 184.

Бесједа свештеника Илије Јовић приликом 40-годишњег јубилеја Њег. Кр. Височанства Господара **СРНОЈЕВИЋ**

Проповијед на дан црквене славе у манастиру Добрићеву Леонтија Нинковића. Стр. 216.

Значај нашијех просвјетнијех удружења, написао Ристо Поповић, свештеник, Стр. 219.

Предавања оштрампа у „Просвјети“, у години 1901. написао Ђуро Шпадијер, учитељ. Стр. 232, 278, 276

Бесједа на другом редовном скупу „Зетско-Кучког свештеничког удружења“, говорио Павле Петровић. Стр. 237.

Предавање из географије (за I. разр. осн. шк.): о странама свијета, нап. Саво Вулетић. Стр. 238.

Предавање из физике: о специфичној тежини за IV. р основн. шк. нап. Арсо Минић, учитељ. Стр. 240.

Бесједа о молитви, говорио свештеник Томо Кажић. Стр. 261.

К чланку „Ко да предаје вјеронауку у основној школи“, нап. Крсто Поповић, свештеник. Стр. 268.

О домаћој њези и васпитању дјеце, нап. Јеромонах Никифор Симоновић. Стр. 290.

Дужности и права свештеничка, нап Јован Радуловић, свешт. Стр 294.
Чудеса Св. Василија, Чудотворца Острошког, прибиљежио Илија Златичанин. Стр. 298, 515, 654.

Предавање из рачума: одузимање до 10, написао Саво Вулетић. Стр. 299.

Бесједа на Пешков-дан, говорио Ристо Поповић, свештеник. Стр. 317.

О судбини, написао Крсто Радуловић, свештеник. Стр. 321.

Предавање о браку, написао Крсто Поповић, свешт. Стр. 327, 366.

Учишљ и његов рад у народу, написао Филип Протић, уч. Стр. 330.

Усавршавајмо се! написао учитељ Рацковић. Стр. 333.

О обичијем разломцима, предавање за IV. разред основне школе, написао Алекса Чукић, учитељ. Стр. 336.

Из вјербаонице Богословско-Учишљеске Школе: предавање о призма Јанка Тошковића, учит. канд. Стр. 339.

О бесмртности душе и загробном животноу, говорио Томо Кажић, свештеник. Стр. 316.

Домаће васпитање, написао Љ. А. Б. Стр. 370, 499.

О настојатељима манастира Мораче, написао Архимандрит Михаил Дожић. Стр. 385.

Манастир Белија у Доброској селу, написао Миrash Вукић. Стр 387.

Предавање из физике, О магли и облацима, написао Арсо Минић, Стр. 390.

Бесједа приликом освећења одежде и прибора њеног, дароване цркви, говорио Лазар Богдановић у Осјечкој цркви. Стр. 489.

Бесједа на Св. Василија Острошког, 29 априла, говорио у Колашину Јеромонах Никифор. Стр. 491.

Улазак у школу, предавање из очигледне наставе у I. разреду, написао Ђуро Шпадијер. Стр. 494, 561.

О народнијем завјешима, написао Томо Кажић, свештеник. Стр. 508.

Поздрав при уписивању у друштво, говорио Ј. Костић, свештеник Стр. 510.

Стара писма: Писмо Св. Петра Бокелија, приопштио А. В. Ђелпи, капетан. Стр. 512.

Говор, којим је отворена VП-ма сједница свештеничког удружења Ријечко — Љешанског округа, Миrаша Вукића. Стр. 513.

Одговор Саву Вулешкићу на његову критику „Приповједака из Старог Завјета“ Андрије Јовићевића. Стр. 517.

Бесједа на Велики Четвртак вечера у саборној цркви Никшићкој Илије Јовићевића, свештеника. Стр. 553.

Ријеч двије о нашем усавршавању, говорио на првој учитељској скупштини у Никшићу поп С. Добричанин, учитељ. Стр. 555

Ј. Миодраговића „Рад у I. разреду основне школе,“ оцјена Сава Вулетића. Стр. 565.

Рад К. Ц. Школске Комисије: З мљопис за IV. разред осн. шк., од Н. Н., реферат Мила Ковачевића. Стр. 542, 646.

Кашунско учитељско удружење, приопћио Јанко Тошковић, учитељ цетињски Стр. 577.

Правила Кашунског Учитељског Удружења. Стр. 579.

Бесједа Његов. Високопр. Господина Мигрополита Митрофана при овештању цркве на Цеклину. Стр. 609.

Ријеч приликом освећења новог дома, говорио Лазар Богдановић. Стр. 614.

Свештеник у односу према савременијем мамама народнијем, нап. поп С. Добричанин. Стр. 616.

Одговор М. Мијушковићу на оцјену моје граматике, нап. Ђуро Шпадијер, учитељ Стр. 627.

Предавање из вјеронауке за I. р. основн. шк.: О рођењу Христовом, нап. Душан Петровић, учитељ. Стр. 651.

Предавање о слову ј учитеља Сава Меднице. Стр. 652.

Кратки опис цркава у Морачкој нахији, прибиљежио Шћепан Војводић, парох. Стр. 655.

Већи радови са засебнијем бројем страна:

1) *Историја философије*, стари, средњи, и нови вијек, по разним писцима саставио и намијенио својим ученицима Богословско-Учитељске Школе Л. Поповић. Стр. 105—151.

2) *Домаће његовање и васпитање дјеце у Црн ј Гори*, написао Андрија Јовићевић, учитељ. Стр. 1—104.

Црквени Гласник. Школски Гласник. Књижевни Гласник. На знање сурадницима.

*Zvonik P. Stenjakovića
Zrinjevac*

ЈАНУАР.

1901. ГОДИНА.

ПРОСВЈЕТА

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ И ШКОЛУ

УРЕЂУЈЕ КАНЦЕЛАРИЈА МИНИСТАРСТВА ПРОСВЈЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА.

СВЕСКА

Изази половином свакога мјесеца у свескама — Цијена је у Црној Гори фор. 2, а иван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а претплате се шаљу администрацији, а сва писма и новине у замјену шаљу се уредништву на Цетиње. Писма пак треба да буду франкирана и власторучнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе, ма и не било потписа на дописима. — Претплаћује се на годину.

ГОДИНА

XII.

КРАТКИ УСТАВ

или

ЦРКВЕНО ПРАВИЛО

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
ЗА УЧЕНИКЕ

БОГОСЛОВСКО-УЧИТЕЛСКЕ ШКОЛЕ.

CRNE GORE
CRNOJEVIĆ

по руском

пише М. М.

Послије возгласа кондак: **Го свѣтлыми упокой Христе души рабѣ твоихѣ (души раба твоего или рабы твоея), и т. д.** Затим икос: **Самѣ единѣ еси:** и т. д. Послије 9. пјесме говори свештеник: **Богородице и матерь свѣта въ пѣснѣхѣ возвеличимѣ: појачи поју: Души и души праведныхѣ возхвалятѣ тѣ Господи:** и ирмос: **Бога человеккомъ невозможно видѣти:** и т. д. Затим: **Трисвѣтое, и Отче нашѣ.** Послије возгласа, поју се тропари глас 4. **Го души праведныхѣ:** и т. д. Послије ових тропара јектенија заупокојна: **Помилий насѣ Боже: и еще молимсѣ о упокоеніи: и остало**

као што је напријед казано. И при овој јектинији
 обично свештеник говори молитву: **Боже дѣховъ:**
 Затим обични заупокојни возглас.

Дјакон или свештеник говори: **Премѣдрость:**
 — **Честнѣйшю.** Свештеник: **Глава тѣвѣ Христе**
Боже упованіе наше слава тѣвѣ: Читач: **Глава, и**
нынѣ: **Господи помилѣй** трипут — **Благослови:**
 Свештеник говори отпуст: **Воскресый изъ мертвыхъ:**
 и т. д. Послије отпуста свештеник говори: **Во**
блаженномъ спеніи вѣчный покой подаждь Господи
усопшимъ рабомъ твоимъ (усопшемъ рабъ твоимъ имѣ-
рекъ или усопшей рабѣ твоей), и сотвори имъ (емъ или
ей), вѣчною памѣть: **Појачи отпоју трипут: вѣ-**
чнаѣ памѣть.*)

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA ТРЕТА.

CRNE GORE, ДУБРЕ
 CRNOJEVIĆ
Чин водоосвећења.

Два су чина водоосвећења, и то један малог а други ве-
 ликог Богојавленског освећења.

Ова два чина међу собом разликују се тијем, што се први
 мали чин односи ка извјесној количини воде, као на пр. из-
 вора, убла, бистијерње, ријечне воде, или друге које воде, која
 се налази у каквоме сасуду. А други велики односи се ка
 освећењу цијелога воднога јестества, које се разлијева по ци-
 јелој земљи.

Велико водоосвећење свршава се једанпут у години, и то
 о празнику св. Богојављења; а мало водоосвећење може се
 свршити у свако доба, и то како кад захтијева каква потреба
 или побожност дотичнога хришћанина. Велико водоосвећење
 држи се за успомену крштења Христова на Јордану, којим се
 осветило водно јестество; а мало водоосвећење јест молитва за
 освећење неке количине воде, при којему чину помиње се кр-
 штење Господње, да се тијем поткријепи вјера наша, како би
 се овијем помињањем дала сила моћи молитви нашој.

*) Велики Типик В. Николајевића. Нови Сад. Страна 418.

Водоосвећење врло је важно за свакога хришћанина и дом његов. Важност водоосвећења састоји се у томе, што се њим храни и чува чистота како дома дотичнога хришћанина, тако његова лично и његовијех домаћијех; јер их оваква вјера чува и брани од свију видљивијех и невидљивијех непријатеља.

Мало водоосвећење свршава се овако: На приуготовљеном за то столу постави се сасуд напуњен водом, или се при извору или ријечи приуготови сходно мјесто, на коме би имали ставути један или више свештеника ради освећења воде. Ка води, која се има осветити, приступа свештеник у епитрахиљу, одежди и с крстом у руди. Свештеник стане пред столом, метне на њ крст, узме кадионицу и покади у накрст стола. Затим рече: „Благословенъ Богъ нашъ.“ Читач — „Аминь“ — и почне читати псалом 142: „Господи услыши молитвѣ мою.“ Послије псалма поје се: „Богъ Господь“ и тропари: „Къ Богородицѣ прилѣжно нынѣ притецемъ“ двапут, и „Не молчимъ никогда Богородице“ једанпут. Затим чита се псалом 50 „Помилуй мя Боже“ и поју се тропари Богородични: „Бже радуйся ангеломъ приимшая“ и т. д. Послије потоњегга стиха: „Милосердїя двери.“ Дјакон или свештеник говори: „Господѣ помолимся“; возглас: *В. ИКО СВАТЪ КЕСИ БОЖЕ НАШЪ* — „Аминь.“ — Затим поју се тропари: *Г. ОСВЯЩЕНІА, Е* „Нынѣ наста время всѣхъ освящающее.“ Послије овихъ тропара поје се: „Святый Боже“ и т. д. трипут, и као обично „Слава и нынѣ“ и т. д.

Затим прокимен, Апостол и Јевангелије; јектенија велика и молитве, које чита свештеник, једну на глас а другу тајно. Послије возгласа, који бива иза потоње молитве, свештеник благосиља воду у три пута, погружавајући у њу крст, и на овако погружање поје тропар: „Спаси Господи люди твоя.“ Затим свештеник узима кропилницу или китицу цвијећа, умочи је у воду и њом кропи на четири стране. Кропи такође и присутне дајући им лијевом руком да пољубе крст, а десном кропи их освећеном водом. Појачи поју тропаре: „Источникъ исцѣленій“ и „Призри на моленія твоихъ рабъ всенепорочная“ и „Владичице прими молитвы рабовъ твоихъ.“ Затим кратка сугуба јектенија, и на пошљетку свештеник с главопреклоњењем чита потоњу молитву: „Владыко многомилостиве“ и т. д.

Послије овога бива отпуст.

Велико водоосвећење.

Уочи Богојављења у вријеме свете литургије, последије Заамвоне молитве свештеник са крстом излази на воду, која је

приуготовљена за освећење, (код нас ово не бива усчи празника, него на сами празник св. Богојављења) и која је стављена на сриједи цркве. Свештеник излазећи из олтара поје: „Гласъ Господенъ на водахъ“ и т. д. Затим се читају три паримеја. Затим прокимен, Апостол, Јевангелије и јектенија. Послије јектенија свештеник чита молитву, затим вишим гласом говори: „Велій еси Господи и чѣдна дѣла твоя.“

Послије усред молитве призива Духа светога, да освети воду, и свештеник у три пута благосиља воду руком.

Пошто се сврши ова молитва, чита другу тајно са преклошеном главом. Затим крстом благосиља воду трипут погружавајући крст у воду, и на свако погружавање поје тропар: „Во Јорданѣ крещающ8ся тебѣ Господи.“ Послије крстом и кропилницом знаменује (крсти) на четири стране.

Затим приступа народ и љуби крст, кога свештеник држи у лијевој руци, а десном кропи светом водом. За вријеме докле народ приступа и љуби крст, дотле појачи поју тропар: „Во Јорданѣ.“ Затим поје се стихира: „Воспоимъ вѣрнии, еже о насъ Бсжїя благодѣянїя величество.“ Затим бива коначни отпуст св. литургије.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE, ĐURĐE
ГЛАВА ЧЕТВРТА,
CRNOJEVIĆ

О благодаренју (о молебну).

Благодарене (молебан) је Богослужење, које се прилагођава којој особи или опћој потреби вјернијех хришћана, у коме се приноси молитва Богу, и у коме се у помоћ призива пресвета Богородица, или други који од светитеља.

Чин молебна различит је и то на четири начина:

1. Молебан с каноном, коме се додаје и молитва.
2. Молебан с каноном и Акатистом.
3. Молебан без канона, који мјесто канона садржи велику и сугубу јектенију, и молитву једну или више њих.
4. Молебан с каноном, јектенијом великом, сугубом и молитвом једном или више њих.

Молебан обавља се овако:

Послије обичнога благослова од свештеника, појачи поју: „Богъ Господъ и явися намъ:“ Тропар Господу Богу, Богородици или светоме. Затим псалом 50 и канон.

Канон молебни поје се без ирмоса, но мјесто њих поју се пријевѣ на сваки тропар пјесме. Ако се на пр. свршава молебан Господу Исусу Христу, поје се припјев: Слава тебѣ Боже

нашъ, слава тебъ:“ Ако је Богородици: Пресвятая Богородице спаси насъ:“ Ако је светитељу: Святителю Отче (имярекъ), или преподобни Отче, или святыи мѣчениче моли Бога о насъ: Ови припјевни на сваку пјесму поју се по двапут, затим слава, и њнѣ: и тропар пјесме. Послије 3-ће и 6-те пјесме поје се катавасија. Ове катавасије нијесу узете из Ирмисса, него су нарочито састављене за молебне.

Катавасија за молебан Господу Исусу ова је: „Избави“ или: „Спаси отъ бѣдъ рабы твоя милостиве, яко мы усердно къ тебѣ прибѣгаемъ, къ милостивому избавителю всѣхъ Владыцѣ Господу Исусу.“

У молебну Пресвете Богородице ова је катавасија: „Спаси отъ бѣдъ рабы твоя Богородице, яко вси по Бозѣ къ тебѣ прибѣгаемъ, яко нерѣшимый стѣнѣ и предстательствѣ. Приври благосердиемъ всепѣтая Богородице, на мое лютое тѣлесе озлобленіе, и изцѣли дѣши моего болѣзнь.“

У молебнима светијех поје се ова катавасија: Моли Бога о насъ, святителю, или преподобни или мѣчениче (имярекъ), яко мы усердно къ тебѣ прибѣгаемъ, скоромъ помощникъ, и молитвенику о дѣшахъ нашихъ.

Послије прве катавасије јектенија мала, послије друге јектенија и читање Јевангелија.

Послије 9-те пјесме: „Достойно естъ,“ трисвятое и тропар онај, који се појао при почетку молебна. Затим се говори сугуба јектенија, на којој се помињу имена онијех, за које се чини молебан. Послије јектеније отпуст. Ако се молебан за Владаоца или којегачлана Владајућег дома чини, онда се говори: многољествије, и поје се: „многая лѣта“.

Молебан с канонем и акатистом свршава се исто као прости молебан, само што се попуња са 13 кондака и 12 икоса. Ови кондаци и икоси читају се послије 6-те пјесме канона.

Ове кондаке обично читају свештеници или дјакони, а појачи поју само свршетак кондака или икоса. Тако на примјер, у Акатисту Св. Богородице послије свакојегачикоса поје се: „Радѣйся невѣсто ненеѣстная;“ а послије кондака: „Аллилуја.“

Благодарене *) (молебан) без канона свршава се овако: ако је св. литургија, онда послије Заамвоне молитве читач чита псалом 119. „Исповѣдайтеся Господеви.“

*) Види молебну пѣніе: „О полѣченіи прошеніи.“ По овоме начину код нас у Црној Гори обично овако држи се благодарене.

(Ако ли није св. Литургија, онда пошто свештеник обично рече: „Благословенъ Богъ нашъ“, чита се: „Слава тебѣ Боже нашъ, слава Тебѣ; Царю небесный“. Трисвятое, Пресвятая Троице, и Отче нашъ.“ Свештеник: „Яко твое есть царство и т. д. Затим као што је већ напријед казано 117 псалом).

Послије псалма: слава и нынѣ, аллилуѿа трипут. Затим дјакон или свештеник говори велику јектенију, са особитијема прошенијама (види молебно пјеније), свештеник возглас: Яко подобаетъ и т. д. Затим: „Богъ Господъ и явися намъ.“ И ови тронар глас 4. „Благодарни сѣще недостойни рабы твои Господи.“ Слава: глас 3. „Твоихъ благодѣяний.“ И нынѣ „Богородице Християномъ помощнице.“ Послије тога прокимен, апостол I. къ Тимотею зач. 282; Јевангелије отъ Лвки зач. 85.

Послије Јевангелија сугуба јектенија. На свршетку возглас: „Услыши ны Боже Спасителю нашъ.“

Затим дјакон или свештеник: Паки, паки преклонше колѣна Господѣ помолимся.“

Народ падне на колѣна, а свештеник са царских двери чита молитву: „Господи Исусе Христе Боже нашъ,“ и т. д.

Послије молитве поју у олтару: „Тебе Бога хвалимъ.“ Други стих поју појачи на страни и тако иде појање редом на измјенице *).

Послије: Дјакон или свештеник говори: многољествије. Архијереј или свештеник са царских двери осјењаје народ у цркви крестом. Појачи поју: Многаја лета.

Ако је благодарење држано иза св. литургије, поје се обично: „Бѣди имя Господне:“ и т. д. Ако ли није била литургија, онда Дјакон или свештеник говори: Премѣдрость: читач: Честнѣишю и обични отпуст.

*Како служе литургију два или више свештеника с дјаконом?**)*

Кад три свештеника служе св. литургију с дјаконом: „Благословено царство“ говори најстарији свештеник. Он такође послѣ велике јектеније, коју говори дјакон говори и возглас: „Яко подобаетъ тебѣ:“ Други возглас: Яко твоя держава“ говори други од старијега по рукоположењу млађи а од трећега старији свештеник. Најмлађи свештеник говори трећи возглас: „Яко благъ.“ Ако служе с дјаконом само два свештеника, старији говори: „Благословено царство“ и први

*) У вријеме кад се поје: Тебе Бога хвалимъ, звоне звона.

**) Велики Типик Василија Николајевића страна 79.

возглас: Яко подобает тебѣ, а млађи говори оба последња возгласа. На маломе входу дјакон носи св. Јевангелије и иде најпрви, за њим иде млађи, а најстарији свештеник иде најпотоњи. Најстарији свештеник чита входну молитву на сред цркве према царским дверима, благослови вход и дјакон подноси му да пољуби св. Јевангелије. Ако је у храму Архијереј, он чита входну молитву, благослови вход и љуби св. Јевангелије. Улазе у олтар истијем редом као што су и изашли. Послеје входа и обичних тропара најстарији свештеник говори возглас: Яко святъ еси Бже нашъ.“ Послеје трисвятаго: „Премдрость прости:“ и „миръ всѣмъ“: говори најстарији свештеник. Јевангелије обично чита дјакон.

Послеје сугубе јектеније најстарији свештеник говори возглас: Яко милостивъ и челоѡколюбець:“

При развијању антимиаса учествују сви свештеници.

Млађи свештеник говори возглас: „Да и ти съ нами:“ а најстарији свештеник крсти губом антимиас. Трећи свештеник говори возглас: „Яко подобаетъ:“ а пошљедњи возглас: „Яко да подъ державою“ говори најстарији.

Кад два свештеника с дјаконом служе послеје сугубе јектеније старији говори први и четврти возглас, т. ј. „яко милостив:“ и яко да подъ державою: а млађи говори други и трећи возглас. т. ј. „Да и ти съ нами:“ и „яко подобаетъ:“

На великом входу дјакон иде први и на глави носи дискос, и говори: Благочестивый, христолубивый и православный родъ христіанскій да помянетъ: и т. д. Дјакон улази царскимa дверима у олтар и стане с десне стране св. трпезе очекујући улазак свештеника и све дотле држећи дискос на глави. Свештеник најстарији стане насред цркве према царскимa дверима и држећи у рукама св. чашу говори: Благовѣрнаго Государя и Князя нашего Николая перваго, Супругу Его Благовѣрнѡ Государиню Княгиню Милену и т. д. Други свештеник стојећи иза најстаријега говори: „Наслѣдника его Благовѣрнаго Государя Князя Давиила Александра, супрѡ его Благовѣрнѡ Государиню Княгиню Милицѡ и т. д. Трећи свештеник говори: Благовѣрнаго Государя Князя Димитрія, и Благовѣрнаго Государя Князя Петра: и т. д. Ако служи и четврти свештеник он говори: Преосвященѣйшаго Митрополита нашего (имярекъ) и т. д. Кад нема четвртог ово говори други свештеник. Најстарији говори: „И всѣхъ васъ православныхъ христіанъ и т. д.

Пази. На великом входу, као што је више речено, најпрви иде дјакон с диском; за њим излази најстарији свештеник у објема рукама носећи св. чашу. За овјем иде други свештеник носећи у рукама крст; трећи носи ожигу и коцле; четврти кад га је у служби носи икону. У олтар царскимa дверима улази најприје најстарији, па сви за њим редом старији пред млађијем.

Пази. Кад служи с дјаконом само један свештеник он говори све више изложене помене; кад служе два говоре редом на измјенице.

Пази. Кад је при служби присутан Архиеереј, онда био један или више свештеника, кад се он помиње окренувши се к њему снај који га има помињати говори: „Архиеерејство твоје да помянетъ:“ и т. д.

Послије великог входа најстарији свештеник говори возглас: „Щедротами единороднаго сына твоего:“ и т. д.

Најстарији говори даље: „Миръ всѣмъ:“ Најстарији свештеник даље све по реду говори и ове возгласе: „Благодать Господа нашего Исуса Христа:“ „Горѣ имѣемъ сердца:“ „Благодарим Господа:“ „Побѣднѣю пѣснь поюще:“ „Примите ядиге:“ „Пийте отъ нея вси:“ „Твои отъ твоихъ тебѣ приносяще:“ „И створи убо хлѣбъ сей:“ „А еже въ чашѣ сей:“ Преложивъ Духом твоимъ святымъ:“ „Изрядно о Пресвятѣи, Пречистѣи:“ „И даждь намъ единѣми усты:“ „И да бѣдѣмъ милости великаго Бога:“ „Сподоби насъ владыко:“ „Яко твоје естъ царство:“ „Миръ всѣмъ:“ „Благодатию и щедотрами:“ „Святая святымъ:“ Најстарији свештеник раздробљава св. хлѣб; испуњава са частицом „Исуса“ св. чашу; благосиља теплоту; частицу „Христос“, раздоби на толико дијелова, колико је у служби свештеника с дјаконом; од раздробљених дијелова даје дјакону; узима сам за себе; а остали служећи свештеници сваки сам за себе узме једну од раздробљених на дискусу частица; послѣје сваки за себе са страхом и побожношћу читавши молитву: „Вѣрбу Господи, и исповѣдбу:“ причешћују се св. хлѣбом.

Најстарији свештеник узме са страхом св. путир (чашу) држећи га објема рукама причешћује се из њега св. вином. Остали свештеници сваки сам по старјешинству причешћују се из св. путира. Пошто се изреде свештеници, онда најстарији даје причешће из св. путира дјакону.

Пошто се све ово побожно сврши отварају се царске двери, и дјакон држећи св. путир са царских двери говори: „Со страхомъ Божиимъ и вѣрою пристѣпите“. Најстарији свештеник

са царских двери руком благосиљајући народ говори: „Спаси Боже люди твоя.“ Он дјакону преда св. дискос, да га пренесе на проскомидију; а сам узме св. путир и у себи рече: „Благословенъ Богъ нашъ,“ па испред св. трпезе окренувши се гласно наставља: „всегда нынѣ и присно“ и носи св. путир на проскомидију. Кад најстарији свештеник пренесе с престола св. путир на проскомидију, млађи свештеник савија св. антиминс. Најстарији свештеник говори возглас: „Яко ты еси освященіе наше“ и „Съ миромъ изыдемъ;“ даље говори „Благословеніе Господне на васъ“ и „отпуст.“

Како служе литургију два или три свештеника без дјакона.)*

Кад служе два или три свештеника без дјакона,**) говори велику и сугубу јектенију с возгласом најстарији свештеник, остале јектеније и возгласе говоре свештеници другим редом. Најстарији носи на малом входу Јевангелије, кади пред читањем Јевангелија и чита Јевангелије; на великом входу носи дискос и путир; други крст, трећи копље, губу и ожицу и т. д. На великоме входу најстарији свештеник иде први и почиње: Благовѣрнаго Госдара Князя нашего Николая перваго, св-пр88 его Благовѣрн8ю Госдарию Княгиню Милен8 и т. д. Други свештеник почиње: Наслѣдника его Благовѣрнаго Госдара Князя Давиила Александра, св-пр88 его Благовѣрн8ю Госдарию Княгиню Милиц8 и т. д. Трећи свештеник почиње: Благовѣрнаго Госдара Князя Димитрія, Благовѣрнаго Госдара Князя Петра и т. д. Четврти свештеник, а ако га нема онда најстарији почиње: Преосвященѣйшаго Митрополита нашего (имярекъ) и т. д. Пети свештеник, а ако га нема онда трећи почиње: Священическій и монашескій чин и т. д. Најстарији говори закључни помен: Хтиторы и приложники святаго храма сего (или Святыя Обители сея), васъ и всѣхъ православныхъ хрестіанъ и т. т. Као што су из олтара излазили тако исто и улазе, најстарији најпрви, па остали редом по старјешинству.

Јектенију послѣје Херувимске говори други свештеник и њен возглас; а јектенију: „Вся святая помян8вше“ говори најстарији и њен возглас. Он такође говори све остале возгласе

*) Вел. Т. Ник. стр. 79.

**) Кад два свештеника служе, онда старији стоји са јужне стране св. трпезе, а млађи са сјеверне.

преко службе иза херувимске пјесме, као што је речено у првоме чланку.

Пази *) Ако има на литургији да се освети кољиво свечарско, послје заамвоне молитве поју се тропар и кондак дотичнога светитеља, а дјакон или ако га нема онда свештеник кади стол на коме је кољиво у накрст. По том говори дјакон или ако га нема свештеник: „Господѣ помолимся,“ „Господи помилѣи“. Свештеник говори над кољивом молитву ову: „Вся совершивѣи словомъ твоимъ Господи.“ (Ова молитва налази се у службенику). За тијем: „Бѣди имя Господне“ и остало, као обично при крају литургије.

Пази. Ако има да се сврши спомен мртвима на св. литургији над кољивом (панахија), то послје заамвоне молитве говори се трисвѣтоѣ, и Отче нашѣ, а свештеник или дјакон ако је ту кади унакрст кољиво. Послје возгласа поју се тропари: „Со дѣхи праведныхъ,“ „Въ покоища твоемъ.“ Слава: „Ти еси Богъ.“ и нѣѣ: „Единаѣ чистая.“ За тијем дјакон или свештеник говори јектенију: „Помилѣи насъ Боже,“ „Еще молимся о упокоеніи дѣши“ и остало спомињући умрле, као што је назначено на литургији Златоустовој у службенику. Молитва: „Боже дѣховъ,“ и возгласъ: „Яко ты еси воскресеніе;“ појачи — аминь — и „Бѣди имя Господне“ и остало на завршетку литургије.

Чин кѣко ваља срести Владарѣа, кад би он посѣтио који манастир или цркву.

Кад се Владар приближи манастиру или цркви, звоне сва звона.

Свештеник у десној руци држећи крст, а ѣакон, ако га има, с кадионицом и ѣаци са свиѣћама и хоругвама, први обучени у одеждама, а други у стихарима стоје близу цркве. Кад се Владар приближи, свештеник поднесе му крст да пољуби. За тијем улазе у цркву свештеници, ѣакон и дјаци иду напријед и поју: „Богъ Господъ и явися намъ.“ Затим тропар храма. Владар стане у цркви на одреѣеноме за Њега мјесту. Свештеник улази у олтар, дјаци стану на своме мјесту, а дјакон са Амвона говори јектенију (ону јектенију, која се говори у јутро прије шестопсалмија) ако нема дјакона јектенију говори у олтару свештеник. Возгласъ: „Яко милостивъ“. Многољествије говори дјакон, ако га није свештеник. Затим отпуст.

*) Велики типик В. Никол. Стр. 80.

Како се дочекује Архијереј кад посјеђава цркве по варошима и селима своје Јепархије.

Кад има Архијереј да посјети коју цркву било то приликом каноничке посјете или иначе, онда мјесни свештеник све приуготови што је нужно, као на пр. отвори и почисти цркву, запали кандила и свијеће; отвори царске двери; на св. трпези раскрије св. антиминос; на њ стави кивот са св. причешћем; на проскомидији разреди св. сасуде и дарке.

Кад се Архијереј приближи манастиру или цркви почну звонити звона. Свештеници метну епитрахиле, обуку одежде; излазе из цркве; дјакон обучен обично носи кадионицу; дјаци обучени у стихариће носе свијеће, хоругве и рипиде; најстарији свештеник носи крст и поднесе да га пољуби Архијереј; дјакон кади Архијереја, ако нема дјакона кадионицу носи млађи свештеник. Ако је више свештеника сваки може у руке узети икону или друго што за то сходно.

Пошто Архијереј пољуби крст, свештеници враћају се у цркву и два и два иду пред Архијерејем. Архијереј уђе у олтар царскимa дверима. Пред престолом помоли се Богу; пољуби св. трпезу, прегледа све и нареди, ако што примјети. Затим Архијереј излази из олтара и стане на одређеноме за њега мјесту; благослови народ; дјаци поју: „Тонъ деспотинъ.“

Затим најстарији свештеник гласно говори: „Благословенъ Богъ нашъ,“ појачи — аминъ — Дјакон или свештеник говори јектенију (ону јектенију што се говори у јутро прије шесто-псалмија.) Послије обичног возгласа свештеник излази пред Архијереја, и ако је зато спреман говори слово, у коме исказује радост, што их је Архијереј посјетио. На овај поздрав Архијереј отпоздравља народ пригодном бесједом, којом поучи народ.

Затим свештеник говори отпуст. Архијереј благословивши народ излази из цркве; дјаци поју: „Тонъ деспотинъ“.

Послије овога свештеник уђе у олтар, савије антиминос, и понамјести све на своје мјесто, као што је и било.

Ако би Архијереј дошао у вријеме литургије, вечерње или јутрење, служба се не прекида, него свештеник једнако продужава Богослужење.

Д О Д А Т А К

Кратка упуства за боље и уредније испуњавање црквеног устава

Устав Православног Богослужења састављен је мудро и уредно, но извршење његово зависи од особа и то свештеника и дјакона, који Богослужење обављају, и свјетовњака, као на пр. дјакова и црквених послужитеља, који при обављању тога учествују. Богослужење само по себи присутнима улијева побожност и наслађава њихове душе. Али свештеници, дјакони, дјаци и црквени послужитељи, ако Богослужење обављају са неком небрежљивошћу, убијају побожни осјећај присутнијех. Кад се Богослужење не би обављало са пристојном пажњом, не би храм изгледао као дом Божији — дом молитве, него би изгледао као мјесто обичног састанка, гдје се воде разговори расијаног народа.

Кад је једанпут Христос у храм ушао, нашао је народ у разговору и расијаности, па видећи такви њихов неуредни поступак, врбовијем штапом ишћерао их је из храма говорећи: „Храмъ мой, храмъ молитвы наречется, вы же сотвористе и вертепъ разбойниковъ“ (Мат. 21. 13.)

Побожни Православни Хришћани дужни су у цркви стајати са пристојношћу и великом побожношћу, како би то служило за добар примјер у побожности слабијема и иновјернијема, да тијем опојени, падну, поклоне се Богу и реку: Заиста је овдје Бог с нама. (I. Кор. XIV, 24. 25.)

Храм је особито мјесто присуства Божијега.

Кад је присутан земаљски Владар, сви, који се ту налазе, сву пажњу обратe на њега. Тако и у храму душе наше дужне су мислити о Богу и о небу. При ступању у храм „Да молчитъ всяка плоть человекъ, и ничтоже земное въ себѣ да помышляетъ.“

Храм је лекарница, а у лекарници сваки мисли и брине се о себи, ту стабости и немоћи свакога принуђавају, да помишља само о својима боловима и страдању. Зато расијаност у храму, обраћање пажње на друге, ко је и и гдје је стао; како се моли; у каквоме је руху одјевен, и томе слично, све то у храму Божијему не би смјело бити.

Храм је учионица, гдје се учи побожност и остале хришћанске врлине. А у учионици, ако се хоће, да се постигне добар успјех, први услов ваља да буде слушање и пажња. Зато у цркви не смије бити жубор, кашљање, разговарање

удараће ногама при ходу по цркви; јер то омаловажава савјест онијех, који се моле, помета њихову пажњу; смета им да могу слушати читање, појање, молитву и проповјед.

Сви они, који у цркви побожно не стоје, у тешки гријех себе уваљују, јер нарушавају црквени мир и благочестије.

Храм је судница. А на суду сваки се брине, да себе оправда или да добије помиловање.

О дужностима свештеника.

Свештеник је дужан све силе употребити, да би службом својом био од користи народу, који је у цркву дошао на молитву. Он је дужан строго пазити, да ниједна његова речица, ниједан поглед, ниједан покрет у храму, а особито за вријеме Богослужења не би д'о повода, да се саблазне они, који су у храм на молитву дошли.

Свештеници дужни су се у храму управљати по ниже изложеним правилима:

1. Свештеници, као духовни пастири, дужни су чисто и јасно изговарати ријечи при читању Јевангелија, молитава и возгласа, а напротив не смије ни сувише лабаво, како не би уморио присутне слушаоце.

2. Дужан је говорити возгласе у колико је то могуће чисто и јасно.

3. Како при изговарању јектенија, тако и у возгласима дужан је свештеник избјегавати једнакост тона, т. ј. монотоност.

4) Свештеник дужан је говорити возгласе и читати уобичајеним тоном. Правилно и умјерено црквено појање у опће снажи прси и ојачава глас. Хармонично црквено појање привлачи срца ка Богослужењу.

5. Што се тиче покретања по цркви, треба да свештеник добро пази:

а.) да у вријеме Богослужења по олтару иде у колико је то могуће што ређе.

б.) Пред престолом Божјим свештеник дужан је стојати са страхом, а не обазирати се, осим кад то потреба изискује.

в.) Кад су двери отворене свештеник не смије поправљати на себи хаљине, косу и друго, а све то и томе слично може учинити прије на страни у олтару.

г.) Свештеник у олтару и храму при служби дужан је ходити полагаано, спокојно и без свакога хитања, како би та пристојност побожношћу утицала на присутни у храму народ.

У храму а особито у олтару нико не смије правити шаптање или жубор, па било то и међусобним разговором или покретањем с једнога мјеста на друго.

д.) Свештеник кад даје нарсду „миръ“ и благослов руком дужан је то чинити потпуно цртајући у ваздуху руком крст, и такође дужан је држати прсте руке, којом благосиља, правилно сложене. Који свештеник ово не чини правилно, тај не само што гријешу Богу, него и саблажњава народ.

е.) Свештеник дужан је служити добријем примјером у слагању прстију при прављењу на себи крснога знака, а особито кад ставља три сложена прста десне руке на чело, на појас, на десну и лијеву страну прсију. На велику жалост има свештеника, који при прављењу на себи знака крста, не доносе сложена три прста на чело, на појас на десну и лијеву страну прсију, него мотају руком по ваздуху испред своје главе и прсију. Овакви свештеници увијем показују своју простоту и непознавање своје свете дужности. Овакви примјер у толико је жалоснији, што наш прости, али побожни народ у томе узима примјер од свога свештеника.

Да свештеник за ово не би на себи носио тешку одговорност, нека се опомене онијех ријечи, које је апостол Павао рекао свештеницима: „Внимајте себѣ и своємъ стадѣ, въ немъ же васѣ Дѣхъ свѣтѣй постави епископы части церковъ Господа и Бога, юже стяжа кровію свою.“ (Дѣян. 20, 28.).

6. Поглед свештеников при служби треба да буде смирен; очи оборене погледом пред собом. Свештеник не смије гледати по народу у храму. Поглед по народу у вријеме молитве може довести до расијаности, а најпослије и до гријеха у мислима: „Да не приобично бѣдетъ око лѣкавомъ зрѣнію“ стоји напоменуто у литургији пређеосвећеној.

Свештенику није дозвољено да у цркви при молитви икога ослови. Одежде у којима је свештеник обучен и иконе, којима је св. храм украшен побуђују и свакога разрјешавају од свега што је земаљско, као и дружбе и познанства: „Есть время глаголати, и есть время молчати“. (Еклиз. 3, 7).

8. Свештеник дужан је имати косу подужу, али лијепо очешљану. Не сообразѣйтеся съ вѣкомъ симъ“. (Рим. 12, 2). „Ты же когда молишия, помажи главу твою и лице твое умый“. (Мат. 6, 17). Више приведенe ријечи Христа Спаситеља, ово од свештеника захтјевају у цркви и ван цркве.

9. Одјећа свештеникова треба да изражава скромност, али скромност б:з сиромаштва.

У 27-мом правилу шестога васијонскога сабора *) прописано је, какве свештеник хаљине има носити, ево тога правила: „Нико од оних, који клиру припадају, нека не надјева одјеће, која му не приличи, ни кад у граду борави, ни кад иде на пут, него нека носи хаљине, које су већ одређене за оне, који клиру припадају; а који тако што учини, нека се одлучи за једну недјељу“.

10. Није рђаво било, што је један древни сабор у Русији био одредио, да у олтару могу присуствовати само они свештеници, који Богослужење тога дана обављају; а други свештеници да стоје на страни, гдје би се могли молити и појати, и тијем давати добар примјер у цркви присутнијема.

11. Свештеник дужан је говорити возгласе стојећи на једном мјесту, које је за то одређено, као пред престолом Божијим, или пред царским дверима, а гдјекад и пред проскомидијом. Возгласе свештеник не смије говорити прелазећи с једнога мјеста на друго у цркви.

12. Никоме осим свештенику и дјакону није дозвољено пролазити простором између св. трпезе и царских двери; а и свештенику и дјакону није то дозвољено него само онда, кад су обучени при служби у свештеним одеждама. У вријеме службе свештеним особама то је допуштено пролазити само у колико то рад св. службе потребује.

13. Свештенику није дозвољено затварати царске двери при свршетку св. литургије прије него се на страни отпоје молитва за Владаоца, Архијереја и све православне хришћане.

14. Такође свештеник је дужан при кропљењу освећене воде добро пазити, да не би сувише св. водицом запљускао лице или хаљине онијех, који приступају, да себе освете освећеном водом.

15. Свештеник нека не дозвољава пјевцима, да започињу појање прије него се сврши прошеније, возглас и молитва. Ово на жалост бива, као на пр. кад настојатељ почне да чита умилителну молитву: „Христe свѣте истинный“, а појачи одмах почну појати: „Возбранной Воеводѣ“.

Дјакоци такође дужни су пазити да и њихова служба одговара побожности и пристојности, како у покретању по цркви, тако и у јасноме и чистоме читању и изговарању јектенија и прошенија.

*) Зборник правила Арх. Никодима Милаша. Стр. 61.

О дужностима свјетовњака у цркви.

1. Кад хришћани у храм долазе на молитву, дужни су улазити са страхом и побожношћу строго уздржавајући се, да се међусобно не разгсварају или ударају ногама по храму. Кад неко приступа каквоме великану прилази му тихо и са неким поштовањем. Пошто тако са страхопоштовањем, хришћанине, приступаш ка човјеку, који је смртан као и ти, како да са страхом и великом побожношћу не приступаш у храм Божији, пред бесмртнијем и вјечнијет царем и творцем неба и земље.

2. Сваки добри хришћанин улазећи у храм дужан је у себи лагано говорити: „Боже милостив биди мени грешноме.“

3. У храму световњацима није дозвољено да прелазе с једнога мјеста на друго; није им дозвољено, да се окрећу око ло себе, ни да се разговарају.

4. Свјетовњацима није дозвољено, да у цркви потискује један другог. Не смију се натијецати да прије пољубе крст, Јевангелије и икону.

5. Свјетовњаци дужни су пажљиво настојати да вавда у храм дођу у почетку службе.

6. Никоме није дозвољено да из цркве излази прије него се служба сврши.

7. По свршетку отпуста дужни су хришћани пажљиво саслушати молитву за Владаоца, Архијереја и све православне хришћане.

Свјетовњаци дужни су без натијецања и гуркања приступити, да из руку свештеника приме нафору.

ПОУКА ПРИ ПРЕЛАСКУ ИЗ РИМОКАТОЛИЧКЕ У ПРАВОСЛАВНУ ВЈЕРУ.

(Од радова свештеничког удружења Зетске нахије.)

Говорио и написао **Крсто Поповић**, парох подгорички.

Божијем промишљу ступио си у овај храм Божијег угодника, св. великомученика Георгија, са намјером да постанеш чланом св. православне источне цркве, која у наручја своја прима сваког оног, ко се усрдно њој обраћа. Она као првобитна црква, којој је основ положио сам Господ наш Исус Христос — од постанка свога па на даље у свему непромјенљиво чува св. и Божанствену Христову науку, коју су Богом надахнути Христови ученици написали, а св. и Богоносни оци на саборима изложили. Труди се упознати Божанствену и непромјенљиву Христову науку, у коју се данас приводиш, и у њој се утврђуј; а клони се од свега, у што си до сада вјеровао, а не буде се слагало са св. и Божанственим, непромјенљивим учењем наше св. православне источне цркве. Сљедуј само оном вјечном и непромјенљивом Христовом учењу, које строго наша св. православна црква храни и чему ће те учити, а удаљавај се људских измишљања и промјена, јер је то лажно и непостојано.

Не презари се, да ступиш у св. нашу православну вјеру, ако те на то вуче какво користељубље и похота мисли, јер знади, са тијем ћеш навући гњев Божији, који ће те пратити и у земаљском и у загробном животу; а напротив, будеш ли се обратио са истинском љубављу и усрдном тежњом у крило св. православне цркве, она ће те кријепити и снажити и на теби ће почивати Божији благослов и невидљива благодат св. Духа, а небесни стражар, ангел хранитељ, нераздвојно уз тебе ће бити, упућујући те свему часноме и спасовосноме дјелу.

Ти од данас постајеш духовно чедо наше св. православне цркве, и као такав, ради учења, познавања и утврђења у њој — потребно је да долазиш редовно при Богослужењима, гдје ће те она са очинском љубављу сусријетати. и ми, свештеници, учити и духовно просвјетавати.

Твој кум, при данашњем твом преласку у православље, постаје духовни твој отац, и он се данас овдје Богу обећаје, да ће те свему доброме, поштеноме и спасовосноме учити и у вјери утврђавати. Сви остали јесу твоја браћа и другови, који су дужни са тобом, као и ти са њима живјети у слози, миру и хришћанској љубави.

Прелазећи у крило наше св. православне цркве, ја, као слуга олтара Божијега, препоручујем ти, да се стараш и да поред истина св. наше вјере, његујеш и оне црквене обичаје и особине српскога народа, а то су: слава и наши народно-вјерски обичаји, које народ српски не одваја од саме вјере хришћанске.

Љуби отаџбину нашу и нашега опћељубљенога и Узвишенога Господара — који се стара за благо свога народа; васпитавај себе и потомство своје у љубави према новој својој отаџбини; поштуј св. цркву народну, јер је она средиште, око којег се са потпуном надом у Бога народ српски скупља.

Држи црквом прописане пости; долази редовно на службу; очишћавај душу своју исповијешћу и св. причешћем, као залогом хришћанског спасења и будућега вјечнога живота и овако радећи и вјерујући показаћеш, да си прави хришћанин.

Честитам ти нов духовни препорођај и желим, да користиш њиме себи и отаџбини нашој, која од тебе, као од новог члана, очекује праву и искрену љубав у вјери и животу.

Нека те свемогући Бог помилује упути и утврди у светој православној вјери — од сада па до краја живота — амин.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE
Д Е Н Н И Ц А
— Љубомир А. Булатовић. —

Велик је био пад првог човјека у рају и тешке су биле и ужасне пошљедице његове, јер не само што је раскинуо човјечији савез с Богом, већ је човјек морао трпјети разне невоље, болести, па и саму смрт, уз то је и искварио своју природу, те постао наклоњенији злу и лажи, него к добру и истини. —

Пад првих људи навукао је зле пошљедице и на њихово потомство, и гријех њихов шири се и на нас, као што каже Псалмопјевац: „Въ безаконіи зачатъ есмъ и во грѣсѣхъ роди мя мати моя“ (Пс. 50. 7).

Али не само, што је Адам својим падом изгубио своје назначење и навукао гријех на своје потомство, већ је као центар и глава осталих створења на земљи растројио собом благоустројство њихово и стао на пут њиховој природној тежњи к савршенству. И од тога времена не само ми, већ и „вся тварь совоздыхаемъ и сболъзнуемъ даже до нынѣ“ (Римљ. VIII. 22). —

Тај по нас ужасни пад проузрокован је искушењем ђавола, те мислим да је потребно знати опширније о том човјечијем највећем непријатељу, који и дан-дањи наводи нас на све оно, што је противно вољи Божијој.

Говорићемо о постанку и паду његовом; о томе како знамо да је ђаво навео прве људе на гријех; шта је побудило ђавола на то; зашто је употребио као оруђе змију, а не другу животињу, и најпослије, зашто је Бог допустио ђаволу да куша човјека, кад је као свезнајући знао, да човјек неће моћи одољети искушењу ђаволовом. —

Бог је најприје створио духовни свијет, па онда овај видљиви, т. ј. створио је небо и земљу. Под именом неба треба да разумијемо становнике неба, а то су Божји анђели. који су послужили почетком свега стварања*). — Дужност анђела била је та, да славе и хвале Бога и да величају дјела његова. Али сви анђели не остадоше у синовској послушности и покорности к свом Творцу, већ један од начальниковъ небесныхъ силъ — Денница — са осталим потчињеним му ангелима, погорди се и дрско устаде противу свога Створитеља и Бога, ради чега изгуби блаженство и би бачен у ад и од тада клица добра у њему била је кутушена, а на мјесто ње јавило се зло. —

CRNE GORE ĐURĐE

Мојсеј говори: „Змій же бѣ мудрѣишій всѣхъ звѣрей, сущихъ на земли, ихъ же сотвори Господь Богъ. И рече змій женъ: что яко рече Богъ: да не ясте отъ всякаго древа райскаго?“ (Ват. III. 1. 2). На основу ових Мојсејевих ријечи видимо, да је нашим искуситељем била змија, један створ из царства животиња. Да ли је могла животиња бити противником заповиједи Божије и непријатељем чодјека? — Како је било немогуће дрвету по својој природи да буде извор мудрости за човјека, тако је немогуће и животињи да буде извор зла и гријеха у свијету. Гријех се појављује тамо, гдје има разума и слободне воље, пошто ни гријех живота није већ злоупотребљење разума и воље. Али змија Едемска сасвим је удаљена од своје природе; она говори, пита, расуђује, клевета, савјетује, предлаже и обећаје. Говор њен са Евом показује нам, да она није само разумна, већ и тако хитра, да се нуди за учитеља првим људима; тако је зла и дрска, да јавно иде противу славнога Творца. — Да ли ово може приличити змији, као једној животињи? Очеvidно не. Према томе можемо се увјерити, да се у

*) Лекције из Догмат. Богословља Л. Т. Перовића.

змији налазило какво биће, разумно но и зло, које је употребило животињу оруђем својим да би прави свој облик сакрио. Мојсеј на овом мјесту о томе не говори ништа, али на другим мјестима св. Писма видимо јасно, ко је тај наш непријатељ и несумњиво увјеравамо се, да је он био сами Богоотступни Дух — дух Денница — који је још на небу дрзнуо устати противу Свемогућега. —

Да видимо, шта је побудило Денницу, да првог човјека наведе на гријех. —

1. Св. Писмо вели: „Завистию дяволею смерть видне въ мѣртъ“ (Прем. II. 24). Завист спада међу најгоре пороке и само они људи, који су скроз морално покварени, имају зависти у себи и завиде другим од себе бољима. Ђаво, као један између најсавршенијих анђела прије пада, знао је предназначење Адамово, видио је његово блаженство у рају и пошто је блаженство за њега било изгубљено позавиди Адаму, те с тога и њега улови у мреже гријеха, да би тим увећао број својих слугу и потчинио себи све оно, што би сачињавало будућу владавину Адамову.

2. Ђавола је на то побудила његова зла природа. Ми и данас у свијету видимо, да човјек добар и поштен тежи као прави хришћанин, да свако буде као и он, а покварен и неваљао човјек рад је да поквари својом и друге, како би у неваљалству имао другова. —

3. Томе је била узрок и освета. — Не могући нахудити Богу и дотаћи се престола Свемогућега, свргнути с неба Арханђео покуша да помрачи и наведе на зло драгоцену слику Божију, која се је у човјеку налазила, да би падом новог љубимца Божијег проузроковао огорчење Створитељу. —

Да би своју намјеру боље извео, — пали Дух заборавља своје првобитно наименовање и улази у биједно створење, да његовим устима говори с Ђвом. —

Зашто је Денница за своје оруђе употребио змију, а није какву другу животињу?

Мојсије каже: „Змій же бѣ мудрѣишій всѣхъ звѣрей сущихъ на земли.“ Змија и сада хитрошћу, т. ј. лукавством превазилази многе животиње, а до човјечијег пада (дакле до проклетства, које је свима створовима одузело многа савршенства, а особито змији) она је могла имати још већих способности. Змија је не само по томе била удобнија од осталих животиња за оруђе ђаволово, већ и по томе, што кад би какву другу животињу, која не би тако била лукава, употребио за оруђе — можда би

човјек могао подозрети и не би се лако дао обманути. Вјероватно, да су истините горње ријечи Мојсејеве, да је змија била најпаметнија животиња од свију створених, и да јој је с тога Ева одмах повјеровала. —

На реду је да одговоримо на пошљедње и најважније питање: За што је Бог допустио кушање ђаволу, кад је као све знајући знао, да човјек не може кушању одољети? —

Забрањено дрво и наша слободна воља довољно је било за човјечију слабост да га наведу на гријех, али то је учињено ђаволом, који у човјечијем паду није био бескористан, пошто је већу казну на себе примио. — Да није ђавола било, можда би човјек сам по себи, по својој вољи, равно Денници, погријешо и тада би се наша природа по све искварила, па избављење било би немогућно или сто пута теже. — Бог је предвидио или боље рећи знао је, да човјек неће моћи одољети искушењу ђавола, али је Бог знао и то, да би човјек сам по себи и без ђавола по својој вољи удаљио се од свога Творца, те за то је и допустио човјечији пад кроз ђавола, да човјек сам по себи не падне, као год што и искусни љекар, видећи на болеснику смртоносну бољку, стара се да му је у неколико олашка и да му бар колико толико продужи живот. — Допустивши пад човјечији ушљед пријеваре ђавола, милостиви Творац претположио је и избављење наше посредством искупитеља.

„Својевољни пад човјеков био је предвиђен у вјечним плановима Божанственог провиђења, те је и ријешено у превјечном савјету Божијем, да се тај пад искупи добровољном жртвом Сина Божијега, да се тијем у самоме коријену убије зло и да се успостави изгубљено блажено стање човјеково.“^{*})

^{*}) Види кратки извод из Основног Богословља Арх. Августина од Ж. Драговића — II. дио). —

НЕШТО О РЕЛИГИСКОЈ НАСТАВИ У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ.

(Црте из специјалне дидактике.)

— Пише Саво П. Вулетић. —

Слободно можемо рећи, да српска народна школа, у опште узевши, није до данас била те среће, да се за њу састави наставни план — и према овоме програм — који би имао чисто научно педагошку основу у сваком погледу. Ако се негдје не-

што и учињело на томе, то опет није оно, послѣје чега се не би имало што више тражити. Изузmemo ли из цјелокупне наставе наставу из вјерунауке, тада ћемо у овом погледу имати још гору слику. Овај је предмет по праву круна васпитне наставе, а он то не може никако бити, кад се његова ваставна грађа не избира и распоређује на начелима модерне науке. — Но препоне се савлађују и наша школа свакако иде к напретку; српски педагошки свијет разведрава се и напредне мисли о васпитању продиру већ и у најудаљеније кућиће Српске Земље. — Констатујући такав напредак можемо мислити и о ревизији наставног плана за нашу основну школу, па при помисли на такву евентуалност приближихисмо ово неколико мисли, е да би исте овако прибрате користиле позванима, па ма кад било.¹⁾

Довољно је данас наглашено, да настава у васпитаној школи има главни смјер, да васпитава, а каква и колика ће наставна грађа бити, па да може овом смјеру одговарати, без сумње ће позват бити, да каже педагог и нико други. Његово је, да одреди наставни план за васпитну школу, а стручњаци из појединих предмета могу му само пружити дотични материјал, да га овај сложи у настав. програм. Ако би се пак допустило, да сваки по својој струци уноси наставну грађу у програм, као што често бива, онда би свако — цијенећи своју струку — без обзира на педагошке принципе гледао, да што више материјала из свог предмета унесе и све би се то слагало — што оно кажу — као рогови у врећи. — Из овог што рекосмо излази, да и план и програм из вјеронаучне наставе не може правити сам стручњак — теолог, већ је и овдје прва ријеч оног, који се бави Педагогиком и спомоћним јој дисциплинама.

Кад смо увели ријеч о вјеронаучној настави за основну школу, не можемо, а да се не винемо малко по историји хришћанског религијског настављања.

Било је у том настављању дуго лутања на штету морално-религијског васпитања. Није свакад био јасан појам *религијско васпитање*, те се под тијем разумјевало кљукање младежи са религијским истинама, често неправилно тумаченим, а није се обзирало на то, да се духу младежи даде морално-религијски облик. Ужасни фанатизам на западу и још ужасније му пошље-дице јесу плод оваког схватања религијског васпитања.

¹⁾ Ово што се овдје доноси, јесу у склад доведени одломци из једног повећег реферата од истог писца.

Први учитељ у хришћанској религији *Исуз Христос* у својој божанској науци немаше ничега, за шта Његови слушаоци не би имали сличних представа у својој унутрашњости. Код Њега не бјеше апстрактних догми, већ се Он слушаоцима обраћаше износећи им конкретне примјере идеалног односа воље људске према божјој, а Његов божанско-морални живот бјеше гаранција, да му је тај однос у души. — *Агостоли* опет у главном нијесу ништа друго већ посредници између *Христиа* и људи. Они у својим посланицама пуштају, да кроз њихово перо говори *Христос*, и понешто Га још коментаришу.

Хришћанска религија још у почетку свог развића приоња за срце; она је морала у суштини таква и остати до данашњих дана, — али, како се морала у извјесно вријеме објашњавати помоћу философских спекулација, то се она и формулисала као научна теорија. Ово је морало бити, али је штета, што су догме почеле узимати престиж и у религијском васпитању, који престиж понегдје оне имају и данас. Овакав рад јесте дидактички назадак и доноси застој у морално-религијском васпитању. Један знак тога назатка јесте и употреба Катихизиса у народној школи, у оном облику, у којем се он у ту школу уноси. То вам је материјал извађен из онога, што садржи цјелокупни резултат религије као науке; то је дакле компилација, а компилација има свакад своју карактеристику, која одговара духу ње схватању компилатора, и чини да такав рад не може имати одне вриједности. Лутер је веле промашио циљ својим „Катихизисом,“ јер оно што је он тамо унио није учињело на друге онај утисак, који је могло на њега учињети; а и у суштини друкчије су то други појмили, а друкчије он, који је водећи материјал и слажући га у књигу испољавао своје индивидуалне погледе на важност појединих чињеница. Од каквог ли је пак значаја био Лутеров пријевод Библије на њемачки језик то је добро познато... Можда његов рад не би створио историјску епоху, да му овај превод није помагао. —

Кад се у опште узме, може се рећи, да се до 18. вијека није знало за Вјеронауку у школама, која се не би састојала из ријечи, које су се меморирале и блебетале без икаквог учешћа осјећања попут онога, што се на жалост и данас може наћи, за шта су нам најбољи свјedoци оне школске књижице у којима се стереотипно понавља: „питање — одговор.“ Истина *Пијетисте* се могу сматрати, као први, који почињу мислити о неком напреднијем религијском настављању. *Франке* нпр. пружа лаицима Св. Писмо, да сами из њега црпе религијске

поуке, а *Хибнер* тежи извјесном обрађивању свештене историје. — Али просвијећеност 18. вијека почиње да одстрањује сасвим догме из васпитне школе, остављајући их за оне, који ће се с тијем бавити као специјалном студијом.

Почетак 19. вијека иде даље. *Шлајермахер* тражи, да се при религијском настављању претпостави осјећање разуму. — *Песталоције* одбацујући катихизис — *јер многе ријечи замућују осјећање* — као основ религијском васпитању истиче *морално-религијско искуство*. Њему би се имало замјерити, што се ограничава на искуство, које се добија *стварним дружењем*, а тај његов недостатак попуњује отац научне педагогике, немачки философ *Хербарт*, који вели: *Историја је најбољи васпитач, ако се добро обрађује*. Наравно ту долази и *свештено-црквена историја* за религијско васпитање.

Ово је тек у једном потезу изнешен историјски ток развића мишљења о *избору* градива за вјеронауку и данас се напредна школа строго држи у томе Песталоција и Хербарта. Модерна васпитна школа неће догме у религијском васпитању, већ тежи да вјеронаучном наставом уведе васпитанике у односе воља оних одабраних карактера, чије је дјеловање развило религију и чувало њене тековине, — а тиме се хоће, да васпитаници, дружећи се у идеји с тијем личностима и преживљујући духовно ситуацију њихова времена, добу до морално-религијских принципа, које ће она стварним држањем по оном Песталоцијевом — подржавати, докле се дође до тз. *религијске аутономије*, која се добија скоро једновремено са *моралном аутономијом*. — Сав је закон — вели Христос — у томе, да *љубиш Бога и ближњега*, а слика о милостивом Самарјанину послужила је Бого-човјеку — који је овако кратко много рекао — да примјером покаже јачину, не конфесије, већ вјере *духа и истине*, ради чијег ширења Он сиђе међ нас!..... Упитајмо се: *је ли у овоме религијско васпитање или у чему другом?....* Упамтимо ту истину, да *нећемо никог научити да је религиозан, ако он то и не осјети, јер вјера и јесте ствар срца*.

Долази се до тога, да ћемо историјском грађом из вјеронауке најбоље постићи оно, што хоћемо да постигнемо религијским васпитањем, али сад настаје друго питање, питање о *избору* и распореду те грађе.

Један наставни материјал у опште имаће утицаја на душе васпитаника, ако је тај материјал изабрат и распоређен с обзиром на законе психичког развића људи, а тај ће утицај бити од моралног значаја, ако се при том *избору* имају на уму и

обзири Етике, па се при стварању наставног плана морају имати строго у виду *генетичко-историјски студије* народа-човјечанства и моралне идеје, којима желимо да су прожмату наши васпитаници. — Човјек се у свему развија подобно развићу човјечанства, па тако је и његова религиозна страна. Религија човјечанства у његовом „дјетинству“ (које и сад траје за неке народе) јесте чист *антропоморфизам*, те и за наше малишане у добу њиховог оригиналног маштања, од већег су морално-религијског утицаја приче, у којима се износи Бог персонификован. но објашњење најделикатније хришћанске догме о *Пресветој Тројици*, па и да не питамо, хоће ли они то објашњење разумјети.

Наша је новозавјетна црква наставак старозавјетне, те се са свештеном историјом у школи мора отуда и почети, па ићи све корак по корак *без икаквих скокова или поврхности*, ради које би се морала повраћати по теорији *давно осуђених концептичких кругова*; јер је дух цјелина, па и он хоће цјелину; а при том, што се индивидуа развија подобно народу и средини у којој се наш васпитаник креће, и промјене оне средине одговарају промјенама ове средине.

Ако се све ово има у обзиру и при настављању, а на првом мјесту при избору и распореду наставне грађе, онда ће тек настава одговарати аперцептивном ступњу дјечијег духа, и та ће настава бити жива сила подобна као средство за етичко-религијску еволуцију у псих. унутрашњости васпитаника.

Психолошко-етички наставни план труди се дакле, да да васпитанику на сваком ступњу његовог школовања једну потпуну слику дотичног градива, која слика одговара добу васпитаниковог развића, те да се он може у њу уживјети и добити искуство за свој живот, удубивши се у односе, које то градиво описује.

Да представимо то мало из ближе:

Народ Израилски под патријарсима представља проширену породицу, и историју тог доба дијете ће најбоље схватити, док му главну духовну садржину чини оно искуство добијено у породици. Бог Аврамов, Исаков и Јаковљев јесте ауторитет Бога породичног. — За тијем долази дио Библије, који представља историју народа у најпростијем облику — историју од Мојсија до државног облика, а то чини неку хармонију са добом васпитаника. кад су они већ могли пријећи историју патријарха, јер су се и они тада у велико привикли животу у

народу — у школи, и не царују више код њих само оне представе од куће донешене: Бог, који се прије представљао као чисто Бог породични, сада се износи као Бог племенски, као што од васпитаника — од малог чувара куће — постаје већ члан извјесног друштва — друштва ђачког. — Знатност пријелаза од овог доба ка добу, које шљедује, јесте у томе, што се досле респектовало ауторитету, а сад настаје вријеме *вољне послушности*, и њему одговара историја царства, која се у то доба и прелази. Доба за овијем, јесте *доба разликована поштујућа*, и нијесу код дјеце равне по вриједности заповијести: не испрљај хаљину! и не чини другоме зло! и сад ће се разумјети историја *пророка* — божјих људи, са самосталним моралним својствима, који умију разликовати вјерске прописе и морална поступања према ближњима. Реформација пророка управљена је противу лажности народа у религијском погледу и противу његове опште корупције, а баш у добу, кад се овај материјал прелази, дјеца су у стању назрети по који примјер савременог неваљалства.

Реформација пророка јесте и претеча реформацији Христовој, и прва ће помоћи разумјеваће друге, јер Христос као идеална морално-религијска личност јавља се са својом науком послје многих пророчанства о његовом доласку, и послје таког стања, у којем се морало наћи излаза. Кад је већ наступило вријеме, да се из вјеронауке дође на историју Христову ва ту су партију спремни и васпитаници својијем развићем. Христос се указује као хладни извор у жаркој пустињи, а ту пустињу представља како ондашња слика народног живота, тако и данашњи друштвени вртлог, ако ово друго и са извјеснијем бројем оаза. Христос открива однос човјека према Богу у правом идеалном облику, јер вели: *Ко учини једном од ових малих мени је учинио* —

Историја светаца, које црква празнује, доказаће васпитаницима, да дух Јеванђеља — дух цркве Христове говори и онда, кад је Христос напустио земаљски живот, и то говори преко људи — *апостола* и других црквених мужева, па и ових, који су из наше народне средине, а то су наши *српски свецци и други црквени радници* — Срби. — Дакле улази у програм из вјеронауке за основну школу и историја наше народне цркве.

Ово је поступност, које би се требало држати при уношењу вјеронаучне наставне грађе у наставни програм за осн. школу, а сваки други начин у том послу не ваља, јер није

природан. Ово дакле важи за историјску вјеронаучну грађу, коју истичемо као главну грађу из вјеронауке за нашу данашњу четвороразредну основну школу. Но уз ову грађу напомињемо нешто, што би у сретнијим приликама требало да буде не школско већ породично, а то је опис неких хришћанских обреда или пак обреда чисто обичајних, уз које долази учење неких молитава. И ово треба имати у обзир приликом састављања програма из вјеронауке, али не ићи и са овим у крајност. Обичаји су везани за празнике и приликом истих могу се узети у прегрес, а што се тиче обима самог наставног материјала, с њим не треба ограничавати школске раднике. —

У узимању молитава у програм, треба бити умјерен и то баш понајвише из религијског разлога. Важност молитве, која се у школи учи, не треба да буде у самом знању исте, већ нека њена важност буде у њеном утицају на душевну унутрашњост васпитаникову. Обично се каже, да је молитва за душу човјекову, *што 'но блага киша за сухо земљиште*; али не треба заборавити, да и мања киша може напојити земљу, која је добро обрађена, а ни највећи пљусак какво упарложено земљиште; а ако га нешто и напоји, први ће сунчани зраци упити сву влагу из такве задуштине. Ако се развију морално-религијска осјећања помоћу приједета представа, до којих се дошло увођењем младих душа у односе воља, а преко историјске грађе, онда ће васпитаници и са мало ријечи, које буду Богу упутили, узвијети се до хришћанских идеала. Треба се чувати фарисејства!...

Напредак школе зависи од многог којечега; али, апсолутно се не може говорити о том инвретку, ако се школски наставни план не оснива на научној основи... Тврдо смо убјеђени, да школа, која хоће да религијски васпитава, мора узети материјал за вјеронауку према обзирима, које изнесосмо, иначе је њено религијско васпитање илузорно, за шта имамо доста примјера у данашњици.

Цетиње, маја 1900 године.

ОСОБИНЕ НАРОДНОГ УЧИТЕЉА.

— Ан. Јовићевић. —

Учитељ је душа школе; као што душа оживљује тијело, тако и учитељ школу; он је васпитач и путевођа школске омладине; он је оличена слика школе и њенога рада. Учитељска служба сматра се као врло важна, а и позив учитељев много се цијени, јер он много доприноси опћој народној ствари. Осим учитеља и родитељи васпитавају своју дјецу, јер родитељска љубав много којечега неваљалога не види код своје дјеце, док учитељ васпитава туђу дјецу, па већма уочава мане и погрешке, а тако и врлине њихове. Он утиче на своје ученике знамењем својим и карактером својим, дакле, објективно и субјективно.

Учитељ је најглавније средство школ. реда; он је најглавнији чинилац у школи; од њега понајвише зависи благотворни успјех школе и уплив на омладину. Сва остала средства шк. реда, као закони, власти, уредбе, наредбе, упутства, надзор, наст. план и др., па било то не знам како уређено, не могу тако судбоносно утицати на унутрашњи напредак школе и спољашњи њезивљај, као сами учитељ, којему је у власти, да та средства разумије и на корист приоријени. Само такав учитељ, који се умије послужити срњим, доприноси стварне користи школској омладини; а такви је само и достојан, да се зове учитељем, тијем свевијем и узвишенијем именом, које је на себи носио сâм Исус Христос.

С правом је речено: Какав учитељ, онаква и школа. Човјек се познаје по души, држава по унутрашњем уређењу, кућа по домаћем реду и раду, а школа по учитељу. Може школа и не оскудјевати у потребама, а не напредовати, како треба; може школско здање бити уредно, намјештај потпун и укусан, учили потпуна и од најбоље врсте, а опет, ако учитељ није ваљан, неће ни школа бити ваљана, т. ј. неће се њоме постићи оно, к чему се тежи. Ваљано уређење завода за васпитање не чини школу ваљаном, оно само потпомаже напредак; него ваљани учитељ може, ако хоће учинити школу ваљаном.

Многостручне су особине, које красе ваљаног учитеља. Ваљани васпитач-учитељ мора имати и природнијех и стеченијех својстава, која једна друге допуњују и дају слику потпуно уредна и ваљана човјека васпитача, који не смије бити без

једнијех или другијех. Залуду неко зна све правило васпитања, ако сâм није васпитан, те на ученике не утиче својим животом. Није задатак школе само развијање ума, него и облагорођавање срца и воље, та два силна покретача човјекова живота. А да би се све ово постигло, мора се много рачунати на учитељева својства, која су од пресудног значаја по овај успјех.

Својства или особине ваљачог учитеља јесу:

1. *Оспособљење за учење и васпитање.* (*Здравље и потпуна развијеност душевна и тјелесна*). Ако хоће наставник, да правилно врши учитељски позив, то је на првоме мјесту потребно, да има потпуну спрему за тај посао. Учитељско оспособљење тече се у средњијем школама, које дају у неколико опште образовање. Главно је, да учитељ има шири појам о свему ономе, што предаје, него ли ученици његови; а да би ово постигао, мора имати потпуну спрему из предмета, које у школи предаје. Он треба да ученике надмапује не само спремом, него и искуством и логичнијем мишљењем, које му у толико већу цијену даје, у колико ова својства зна правилније употребити. Да би учитељ са успјехом могао предавати науке и вјештине, мора имати педагошку спрему; она је теоријска и практична, и оба својства морају бити спојена у наставничковој личности. Само тако ће имати стручну спрему. Он мора познавати законе и подјелу педагогике, правила и начине васпитања, средства за васпитање, врсте васпитања, начело метода, а тако и сва правила при предавању појединијех предмета, правила и подјелу садржине, облика и средства наставе; он мора познавати средства школског реда и свију особина, које утичу на успјех дјеце. Уз то тражи се, да му је добро развијена аналитичка способност. Ово је тијем потребније, што је у школи потребно, да учитељ брзо, а поуздано, према педагошкијем правилима, цијени и пресуђује сваки случај при раду. Ова способност тече се радом и искуством, које треба да прати и проучава сваки онај, који хоће, да стече овакве и сличне способности; а да би је лакше стекао, потребан је дар, у којему је развијена дедуктивна способност ума са живијем уображењем (маштом).

Замислите, шта би чинио од вслова при орању онај, који није још почињао орати, а што ли још од волова, који се тек уче орати. Ту би било туче, граје, псовке, јер ово су једина средства у отсуству спреме. Ово исто би се десило и у школи, гдје би почео радити неспреман и неискусан учитељ. А зар је то пробитачно по успјех? Никако; овакви поступци учине

грдну штету и нанесу морални ударац позиву школе и уважењу учитеља. И ако је наша школска власт у Црној Гори до ту скоро принуђена била примати за учитеље и неспремна лица, пошто није било спремнијих, али данас већ не осјећамо ту потребу и унапријед са великом резервом треба приступити избору и примању учитеља. Само теоријски и практички спремни учитељи могу дати и одредити правац школама и омогућити њен утицај на народ. За сваки посао хоће се знања и умијења; без тога се ништа ваљано урадити не може; а учити се раду на самом послу, то не захтјевају интереси рада.

Да би оспособљење било што потпуније, потребно је, да буде учитељ потпуно здрав, како тјелесно, тако и душевно; тјелесно здравље је пријеко потребно, оно много доприноси успјеху. Од учитеља се тражи, да су му сва чула развијена и органи за њих потпуно здрави, да су му сви радни прибори развијени и здрави, особито да има потпуно развијени дар говора, до којег у многome зависи успјех рада. Ђори, глухи, сакати и са другом којом већом маном учитељи не могу у очима ученика толико уважења имати, као потпуно здрави, ако свагда не пазе на свој недостатак, да дјеци на какав саблазан не послужи. Душевно здравље код учитеља је претежније; оно се безусловно мора захтијевати; душевно-болестан учитељ не би смио прелазити школског прага. Осим суманутости може се овдје, као у одношају према дјеци, рачунати суровост, напратитост, дивље понашање, неуљудност, подлост, лукавство и т. д. Све су ово мане, које не смије имати учитељ; а који их има, тај не би смио бити наставником; такав је одиста душевно-болестан у одношају према дјеци, па и према народу, јер су то све душевне мане, које човјека чине непотпунијем, особито учитеља, који хоће да дјецу васпитава.

2. *Зрело сазнање о школи.* Школа је истинита и жива радница народне просвјете и права радионица за образовање људи. Омладина, која расте без потребнога образовања, слична је запуштеној шуми; она је легло дивље и необуздане нарави као што је запуштена шума легло дивљијех звјерова. Ово вјерно упоређење даје нам слику народа без школе и просвјете, који још живи примитивнијем животом. Васпитање омладине јест најмоћније средство против покварености људскога рода. Школа има главну задаћу, да се бори против покварености, а то она постигава тек онда, ако је ваљано уређена и ако учитељ има зрело појимање о њеном значају школе. Он мора темељито бити упознан са задатком њенијем, па према томе

управљати рад и живот свој. Потпуно схваћање овога чина учитеља правијем и истинскијем службеником и вршиоцем народнијех захтјева; он онда зна, што ради и за кога ради; зна, што чека и што га очекује — а то је јасна сврха, којој тежи. Школа је једна врло нужна народна потреба; давно се је то осјетило, па чак су због тога вођене разне борбе, докле су најпослије превладали представници школе и рада на народно образовање. Народна школа, само ако је ваљано уређена, кадра је у довољној мјери обезбиједити опште народно образовање. Може и ваљано домаће васпитање дати дјеци нешто поуке, али ипак дјеца, која не уче у школи, не могу бити довољно упућена, да одолијевају неприликама у животу. Без школе остану дјеца не само без знања, него су сурова, напрасита и кржљава тијелом и душом. Није доста, да се само уче богаташка дјеца, јер онда би расли злочинци и просјаци, него треба и сељачку дјецу подвргаваги школском васпитању. Школа даје дјецу могућности, да познаду прво себе, па онда људе и свијет. То је велика добит за народ; благо свакоме, ко себе познаје, а тешко томе, ко у своме оку не види греду, а у туђем види длаку. Школа ствара карактер. У ограниченем породичном кругу дјечје срце се радо прилијепа за којекавје слабости, док шири и слободнији круг живота много повољније утиче на дјецу, тамо су већи погледи на живот, па мора бити и човјек већи.

Школа исправља домаће мане, а спрема омладину за свијет; дакле, она је посредница између куће и друштва, између породице и јавног живота; она упознаје дјецу са основнијем појмовима многијех наука и вјештина и тијем их упућује, колико толико, на саморадњу и самосталност при испитивању разнијех појава у животу; она развија моћи и својства, која су нужна подлога за свако занимање и за сваки положај; она његује и потпомаже све оно, што ће свакоме у животу бити корисно. Школа је дом за образовање човјека, у којему се човјек, као разумно створење, упути, да буде господар над створењима, приликама и догађајима у животу.

Све ово треба да зна учитељ, па да и ради, да се овоме захтјеву одазове. Ако учитељ не зна прави позив школе, поузвано не схваћа ни свој, јер како би знао свој, кад не зна онај други, а оба су истовјетни и нераздвојни. Зрело сазнање о школи чини, да учитељ ради са већом истрајношћу и одлучнијом вољом; чини, да унапријед предвиђа корист од свога рада; чини, да у очима има за примјер неку угледну и уређену школу; чини, да пази на туђу дјецу, као на своју, и

Уа и за васпитање

сјећа се, да су родитељи повјерили њему своју дјецу, да их васпитава, а не да дангубе и узалудно вријеме тропе. Који учитељ хоће, да има живи и истински појам о школи, тај треба, да познаје особине и средства њенога рада и реда, па ће онда моћи успјешније радити и тек тада ће моћи одговорити повиву свом и народне школе.

3. *Одушевљење за рад.* Способност душе човјечје, да рад може почињати, свршавати, прекидати и настављати, зове се воља. Од човјекове воље много зависи; она се захтјева при сваком послу. Шта ће спрема и специјалност, када би воља за рад одсуствовала? Поред ума и осјећања воља је главни покретач нашега живота; она је, уз оспособљење, најпотребнија страна радникова, без које никакав рад не може бити потпун, вити иједан радиша достојан звања свога. И ако школа већма развија ум, него ли вољу, опет није без неког, па и осјетног утицаја на вољу.

До душе, призната је ствар, да породица облагорођава срце, а друштво развија вољу; но не треба сметнути с ума, да и учитељ мора бити довољно развијене воље и осјећања, ако жели те особине употребљавати у одношају према дјечи. Одлучност и храброст јесу особине снажне воље, али одушевљење је једна од најглавнијих не само њезинијех него и особина племенитог осјећања. Да би одушевљење за рад било веће, потребна је спрема, зрело сазнање о школи, потпуна осјећајност и јака развијеност воље.

Може неко имати јаку вољу и развијено осјећање, али не бити одушевљен; то значи, да му недостаје потпуно осјећање лијепог и племенитог, а тако и храбрости, која би га при извршењу тога одушевљавала. Не смије се учитељ примити ове службе само ради материјалне користи, лијепог положаја или од невоље, јер би пошто по то морао и нехотице злоупотребљавати повив свој, пошто би га сматрао као средство за уживање своје; он, ако хоће, да буде прави учитељ, мора бити одушевљен за рад, на које га гоне виши просвјетни циљеви и идеали.

Ко с вољом ради за дуги низ година, тај и нехотице стече одушевљење; а и како неће, кад очима види плодове свога рада, који га све то више нукају, да корача напријед и показују му слику, која је довољна награда његовог напрезања. Дакле, радом расте и одушевљење; но можемо се увјерити, да и нерадом пада. Ко олабави у свом послу, омлитави и његово одушевљење

Таковијех примјера виђамо доста често, а виђамо и противнијех, из чега добијамо право и истинско увјерење: ко хоће, да се одушевљава радом, тај мора радити и познавати главне просвјетне идеје. Ово особито важи за учитеља, који има друге одушевљавати за овај или онај посао.

Код нашијех учитеља у Црној Гори негда је била већма развијена воља него ли одушевљење; но данас видимо, да је код њих и одушевљење достојног мјеста заузелo.

(Наставиће се.)

НЕШТО О СУЂЕЊУ СВЕШТЕНИКА С ОБЗИРОМ НА ЊЕГОВО ДОСТОЈАНСТВО.

Од радова свештеничког удружења Морачке нахије.

Људи сачињавају једно велико друштво. То је друштво врло измијешано, а што је мјешовитије тим су му и интереси сложенији. Друштво у опште има двојаке интересе: опште и посебне. У смислу општих интереса треба да се сва друштва креће. Човјек ради и на посебним, личним интересима, јер без тога би опстанак његов немогућан био. То старање човјека о самом себи Богом је благословено и законима оправдано тек онда, ако се не коси са општим интересима, који се законима условљавају.

Како друштво тако и пајединац ради у смислу интереса за тјелесно одржавање и за религиозно-морални живот. Људи су по самој природи својој склоњени већма старати се о материјалним потребама, него ли о духовним, те се у том погледу непосредно истиче онај замршљај разноликих интереса, који не ријетко долазе у опреку један с другим.....

Свештеник је индивидуа друштва; он најбоље у друштву стоји; познаје мане и врлине друштвене и тако рећи уплетен је у свестрани живот народни и има јак утицај на све животне гране народне. Свештеник као пастир духовни има најпретежнији утицај на религиозно моралне интересе у опште. Старање о моралу народа — то је поље његова рада; тамо је сва његова снага окренута, и, ревнојући у том правцу, готов је жртвовати личне интересе интересима општитема, а дошљедан у том бити значи назвати се добрим пастиром и ревносим слугом оног, што га је у винограду свом поставио — слугом Бога живога. Потреба, да се свештеник стара и о материјалним интересима народа неоспорна је. Он, као човјек, мора се старати и о својим личним економским интересима — та то фамилијарни његов опстанак изискује. Гадећи у том правцу и иначе и будући тјесно везан са народом, и његови интереси, поред све његове добре воље и залагања себе за народ, могу доћи у сукоб са интересима другога тако, да се, као пошљедица тога, јави потреба, да закон, као општа воља, изравна несугласице. Свештеник, дакле, као човјек може повести парницу са онима, о чијој се срећи, спасењу душа и напретку у опште стара и као добар пастир душу своју за њих залаже:

Били оправдани или неоправдани узроци, ушљед којих се свештеник као парничар јавља, настаје питање: да ли би пошребно било имати призрења према достојанству свештеника у опште и не поштувати у суђењу према њима као према обичним парничарима? —

Оправдан је разлог, да смо сви од најмањег до највећег једнаки пред законом — то је праведно и Богу мило; но да ли би праведни суд оступио од суштине тог начела, кад би у суђењу са врстом једних људи деликатније поступао него ли са другима? — Деликатно повашање према парничарима једне прсте може постајати, па да та финоћа ни најмање не буде на уштрб законских одредаба. Углед свештенички изискује, дакле, да се према свештенику и у суду деликатно поступа као 'но ти према ономе, што се преко нуждава очувати ауторитет свој на пристајној му висини.....

У уређеним државама закон обухвата цјелокупни народни живот, у који је, као што је већ речено, свештеник јако уплетен. Према томе би искрела потреба систематички изложити све околности, у којима би правосуђе имало призрења према угледу свештенства у опште; но то је за писца овијех редака управ немогућност, пошто би у том случају требало много времена, марљивости и умјења — Ми ћемо се ограничити на најпримитивније.

Претпоставимо, да сељачки свештеник има парницу са својим парохјанином, и овај га зове на суд код кмета. Већином је познато, да су мјеста, у којима кметови наши суде веома неуређена, а свештеничком достојанству у опште не приличи, да се свештено лице на којекаким мјестима суди, јер може, случајно, отуда извући какав бламаж, који би му вјечито на поругу служио. Зар би се то носило са основним законским одредбама, да свештеник у таквим приликама одабере мјесто, гдје би му се судило, мјесто, које приличи свештеничком имену? — 40 правило IV В. сабора допушта свештенику бирати мјесто за парничење....

И најмањи судови суде према законским одредбама, или, ако их не познају, по савјести својој и по уобичајеним навикама, те су и њихове пресуде пуноважне, само ако су основане на темељу правде. То је лијепо, ма по мом субјективном мишљењу не би требало да кмет суди свештенику; јер је доиста и неприродно, да мањи ауторитети изричу пресуде над већим ауторитетима, нарочито у парницама, које у осјећаје части засијецају. Кад се пак парница тиче поравњавања каквих рачуна, у том би случају кмет могао нагодити свештеника са својим парничаром.

Кад би, дакле, свештеникова парница била по реалним предметима, то би углед свештенички захтијевао, да се суђење отпочне непосредно пред капетаном, а не пред кметом. Правило 83. IV В. сабора гласи, да свештеник има право бирати себи судију. Ако би парница била по духовним предметима, свештеник се парнички непосредно пред духовним судом, а кад би се у том случају обратио мирском суду по 15-ом правилу IV В. Сабора имао би се лишити чина, па макар и добио парницу код мирског суда.

Давуција је у опште презрен, тим прије ће свештеник то бити, ако се у тој прилици појави, буде ли то, он је много и премного изгубио од свог свештеничког угледа. Људи се почну са неповјерењем односити к њему, а у том случају он се више не сматра свјежим извором моралности и у Господњем винограду неће моћи успјешно дјеловати, па макар како марљиво радио. Основне врлине његове: смјерност, љубав према на-

роду, св. цркви и позиву свом све ће незнатне бити, ако ма којим путем поклекне са висине свога положаја. У њега нико утјехе тражити неће колико ли у незналице љекара.

Има људи злоћом заражених, који ће из чисто подлих побуда покушати, да свештеника у такав положај ставе. Интрига таквијех против свештеника било је још од постања цркве, те је за такве случајеве IV В. Сабор 114-им правилом својим рекао да, *ако би се и један доказ против свештеника обнесити сви остали губе важности.*

Било да свештеник потпане суђењу тежином пријеступа својих, било подметањем и клеветом нанесеном од нечије стране, судије би требале радити, да свештеник што часније изађе из тијех заплета, јер то виши интереси цркве захтијевају. Свештеник као човјек може griјешити, ма као духовни пастир, за кога се вели, да је создатељ тијела Христова и Господњи анђео, не би смио никада пријеступа учинити. Но ако случајно погријешити, то са мјеродавнијех мјеста требало би имати снисхођења (не мислим на апсолутно опраштање грешака свештеничких) према његовом пријеступу, јер би се тијем учинила велика морална услуга духовном стаду његову.

Свештенство се жаром срца и душе своје стара о срећи народа свога, Са особитом душевном насладом открива му јеванђељске истине и прави пут к спасењу показује. Утврђује га у моралу хришћанском и у љубави према домовини и Господару....

Стеку ли се околности, у чије би се ријечи вјеровало и у животу поступало, то је у том случају много изгубио и народ и црква и држава.

Важна је и света је служба, коју свештенство врши, те и општи интереси и будућност наша захтијевају да му се и у суђењу особита пажња поклања у оној мјери колика је и љубав његова према духоном му стаду.

Морача, 5. Децембра 1900.

CRNE GORE ĐURĐE

под Сава Добричанин.

ГОВОР НА ТРЕЋОЈ РЕДОВНОЈ СЈЕДНИЦИ СВЕШТЕНИЧКОГ УДРУЖЕЊА МОРАЧКЕ НАХИЈЕ

држатој у Колашину 21. новембра 1900. год.

(Од радова свештеничког удружења морачке нахије.)

Говорио јеромонах **Никифор.**

„Се что добро, или что красно,
но еже жити братии вкупѣ; въ
семъ бо Господь обѣца животь
вѣчни.“ — (Антифон гл. 5-ти).

Часни духовници и поштована господо!

Ево Боже помози гдје смо се окупили, да данас први пут изнесемо почетке наших малих радња, те по *могућности* да не изостанемо ни на

пољу књижевности, као год што свештенство ове нахије није изостало ни на бојном пољу, кад год је то захтијевала потреба наше домовине, ушљед чега, господи и браћо, срдечно све вас поздрављам.

Преплагли наш Спаситељ Христос рекао је: „Гдје год су два или три скупљени у име Моје, и Ја сам с њима“, — за то у име Бога прегнимо, а прегоауу Бог даје махове; будимо сложни, јер „Сама слога Србина спасава.“

Свако друштво, које је основано на темељу узајамне љубави — мора да напредује, те и ово наше друштво треба да циља к напретку, ради којег је и склопљено; треба да корача путем истине, путем слоге и љубави, а на корист повјерене нам дужности и свештеничког имена, а не на похвалу Сильныхъ міра сего...“ Бити хришћанским свештеницима — бићемо само онда, ако будемо достојно и свјесно вршили нашу дужност, и ако наш рад буде одговарао ономе, чему смо посвећени, јер сва наша предузећа треба да су упућена на славу Божију, као што и учи нас св. апостол Павле (I. Кор. 10. 31).

Темељ је свакоме напретку љубав. На нама, часна браћо, стоји највиша задаћа, да будемо примјер истинске љубави, и тим да освједочимо, да смо достојни носиоци свештеничког имена. Но, чиме то да покажемо? — Ми то најбоље можемо показати *примјером нашега живоша*, који треба да одговара начелима хришћанске науке, и тим ћемо више допринијети користи и одговорити дужности и имену свештеника, него читаве бесједе да напишемо и народу говоримо, а примјером да то не потврђујемо. Треба да будемо примјер слоге; примјер саучашћа, примјер смирености и побожности, и примјер истинске љубави, која је извор свакога напретка. — Будемо ли такви — бићемо прави служитељи олтара Господњег, и по нашој љубави свако и лако моћи ће видјети, да ли смо оно, чим се називамо, т. ј. свештеници и пастири народа. Сај наш рад и живот нека се оснива на љубави према Богу и ближњему, и тада смо све постигли, јер је љубав Бог, а Бог је љубав.

Браћо!

Било је времена, кад је наше свештенство уз крет и мач носило и њим одбијало кугу са својега огњишта, али благодарећи Богу и нашем *Мудром Владатоцу*, свештенство нема бриге о томе сада, те у мјесто војничког оклопа носи хаљине смирености, а у мјесто мача пека носи проповијед љубави и побожности; дође ли пак потреба отачаства и вјере, наше ће се свештенство знати одазвати, као што је и до данас, кроз дуге низове година, на сваком мјесту. Али часна браћо, и ако сад није вријеме мача, ипак за наше свештенство није прошло вријеме борбе, него је у највишем степену наступило, и то вријеме такве борбе, која свештеника сријета на сваком кораку, и противу које свештеник мора неуморно војевати. Свештеник мора да војује противу свих порока у народу и мора изналазити најеходнија средства и оруђе, са којим би томе злу могао стајати на пут. Треба да војује противу неслоге, која све руши; противу златних и свитних хаљина, које наш народ доведоше до просјачког штапа; мора војевати противу алкохола, који убија наш народ душевно и материјално; — једном ријечју, свештеник мора војевати, ако хоће да је прави свештеник, противу свега, што поткопава душевно и тјелесно благостање у народу.

Осим ових борба свештенству предстоји, — ако већ није дошла — и борба са спољашњим непријатељем, но ипак не са мачем, него са пером

и знањем. Петовјековна навала азијатског јунака није у нашој домовини могла поткопати православну вјеру и народност српску, а ми већ имамо примјера да су нека наша браћа, под притиском латиназма, изгубила много српских обичаја народности. Наши народни обичаји тијесно су спојени са православном вјером, што није ни код једног другог народа. Ова овако скопчана вјера и народност и учињела је, те је наш народ могао очувати уз вјеру народност, а уз народност вјеру и ово су она два тврда, у један спојени, метерица, које наш непријатељ није могао проломити. Она наша браћа, која су под притиском једну од ове двије светиње изоставила, већ се и не зову својим, српским именом, него туђим. Радимо, учимо, будимо сложни и доста можемо учинити.

Циљ нашега рада нека буде све оно, што иде у прилог опћих интереса вјере и домовине, а нека не буде му циљ себичне славе и похвале; нека наш правац буде истинска служба и оданост вјери, народу и Господару, који је наша највиша дика пред свијетом, и за коју треба све да дамо, а њу низашто.

Молим се Творцу васионе, да брзо видимо удружено цијело свештенство наше домовине, и у то име кличем: Живио наш узвишени Господар и Његов сјајни Дом! Живио наш Архипастир! Живјело свештеничко удружење Морачке нахије! Живјела и ви, господо и браћо:

П О З Д Р А В Н А Р И Ј Е Ч

(говорио у новој цркви *Никшићској* 8 октобра *Илија Јовићевић*, свештеник.)

CRNE GORE ĐURĐE

„Се што добро или што криво не еже
жити брати! вкупъ.“ (Пс. 132., ст. 1.)

Љубазни хришћани!

Познато вам је, да је Његово Височанство наш Узвишени Господар Књаз Никола I, са Његовијем Високопреосвештенством Госп. Митрополитом Митрофаном, благоизволио удостојити нас*) високе владалачке милости, и наше скромности обасути великом почашћу, одредивши нас за служитеље овог светог великољепног олтара, Његове задужбине, подигнуте за спомен погинулијем за вјеру и отачаство црногорскијем и херцеговачкијем јунацима, посвећене светоме Василији Острошком Чудотворцу, који је нашег Узвишеног Господара и Његову храбру војску на пољанама бојног окршаја у одсуднијем тренутцима својом светитељском моћи заштићавао.

Ово наименовање, с којијем је нас на предлог госп. Митрополита Њ. Височанство Господар одликовао, ставља ми у дужност, да овдје са овог светог мјеста, пред лицем Господа Бога и вама, љубазни хришћани! за то особито благовољење Њег. Височанства Господара са ово неколико скромнијех ријечи, које су све скупа само слаби израз, на спрам нашег душевног осјећања, признања и захвалности, а које нам није ни могуће

*) Што се говори у множини подразумева се и Косто Лучић, јакон ове нове цркве.

ријечима изразити онако, какво оно у суштини постоји изричем, најдубљу и најоданију благодарност нашем Узвишеному Владару, заједно са залогом тврдог јемства, да ћемо све наше слабачне силе уложити, да што већма оправдамо високо и свето повјерење.

Но, пошто је остварење нашег задатка у неколико спојено и са вама, јер сте ви најближи посјетиоци овог светог храма, то је нада наша и у томе, да ћете нас примити с повјерењем чисте љубави. Да ћете у колико нас буду околности уближавале са одзивом хришћанскијех дужности потпомагати нас у достигу нашег позива.

Што се пак нас тиче, наша је врућа жеља, да наши односи буду срдачни, искрени, духом религиознијем задахнути, без којијех не може се ни замислити међусобно наше духовно зближење; за које се са овог светог мјеста, у овом свечаном тренутку, поред нашег с обје стране дужног заузимања обраћам за помоћ св. Василији, да он, као наш молитвени посредник код Бога, а моћни заштитник овог светог храма својом светињском моћи учврсти међу нас морално-религиозне односе, и озари миром и љубављу ову нашу хришћанску заједницу, како бисмо скупа у еуглености одговорили светом хришћанском позиву, ради којег смо од самог Бога позвати на овом свијету. — Амин.

BIBLIOTEKA
NACIONALNA
CRNE GORE
BUDVA
CRNOJEVIĆ

БЕСЈЕДА
(коју је говорио *Илија Јовићевић* — свештеник у парохијалној цркви Метехришкој при расстанку са својим парохијанима.)

Миръ оставляю
вамъ (Јов. гл. 14 с. 27).

Благочестиви хришћани!

Први поглед, који сам јутрос на вас управио, даје ми несумњиви доказ о вашој душевној узбуђености, која је јасно на вашијем лицима изражена.

Гледајући вас у таквом положају, и моју је душу поред свега усилжавања нека суморност обузела.

Нашој душевном сјети и узбуђењу узрок је, дакле, мој данас с вама расстанак, драги моји парохијани!

Браћо!

Девет се година навршише, од како сам као новопостављени свештеник дошао међу вас да вршим тешку свештеничку дужност. Кроз све вријеме мога борављена с вама, ви сте били главни предмет мога изучавања, коме сам у току поменутог времена моје слабачке силе посветио, како бих, у колико је то било могуће, — што више приближио се вашем душевном скровишту, тој мојој аманетној светињи.

Први утисци, које сам као млад свештеник од вас добио, били су за мене и за мој позив од врло великог значаја. Ти утисци од ваше стране били су чистом љубављу зачињени, те су ми као такви широм

отворили врата, да уђем у ваше душевно скровиште, које сам по могућности с времена на вријеме, у колико се је то могло, поправљао и дотјеривао, да одговори — светом хришћанском позиву.

Даље дружење с вама, драги моји парохијани, учврстило је међу нама везу трајне љубави, коју је не мало утврдило и то, што ја нијесам био дошљак, — чија би вам нарав можда за дуго била туђа, него ваш брат, међу којијема сам се родио и провео прве дане моје младости, који су нас кадри били још чвршће сродити, да без бојазни, као рођена браћа повјерљиво један уз другога прионемо.

Даље сте тежину моје свештеничке дужности олакшавали ми тијем, што сте моје поуке и савјете к срцу примали и захтјеве за опште добро са особитом готовошћу извршивали, чему је свједок ваша искрена побожност и вјерска надежда, коју сам код вас могао увиђети, при вршењу моје свештеничке дужности.

Но, најглавније за мој позив било је то, што сам осјетио, да ви мене срдачно љубите.

Љубав ваша за мене је било сјајуће свјетило, које ме је водило по трновитом путу светијем промислом предидијељеном, те ми свијетлило да не посрнем под теретнијем свештеничкијем бременом.

Ја сам с ваше стране још уживао потпуно повјерење и поштовање, с којијем сте ме свуда и на сваком мјесту пристojно предусријетали.

Не могу заборавити, а да не истакнем и љупко ваше обхођење и искрени пријем, који сам у потпуној мјери с ваше стране уживао.

Све ово скупа за мене је чудна добит, коју данас од вас односим, драга моја браћо, и која ће ми, као депотрошна успомена доживотно остати запечаћена у души мојој. Ви ће те ми допустити и не ћете ми замјерити, што ћу рећи: да је и моја љубав силна к вама била.

Она је обухватила душу моју тако, да сам у вашијем тешкоћама, недаћама и сиромашнијем оскудицама примао живо учешће, које сте у неколико мислим могли осјетити.

Но, на жалост могу рећи, да су исте запреке унеколико и мене ометале, те вам у многом које чему нијесам био у стању дјелом доказати, за којијем је истински душа моја чезнула, колико сам вас љубио.

При поласку на ново предидијељено мјесто моје дужности, не могу се с вама растати, а да вам и овом приликом не напоменем, да будете: побожни, да љубите један другога, мир и опште добро, јер су ово једини путеви који ће вас довести к извору среће и благостања, које вам ја свом мојом душом желим, и за које ћу се и у будуће Богу молити — амин.

О ЧЕТВОРОУГЛИМА.

Предавање у IV. раз. основ. школе.

(Од радова учит. удружења Мор. Нахије)

(Наставак.)

Трапез и Трапезоид.

Учитель нацрта трапез \square , па пита: Шта сам нацртао? — Четвороугао. — Је ли ово паралелограм? — Није. — Зашто? — За то, што му

нијесу све стране паралеле, као у паралелограма. — Јели му која страна паралела? — Јесу двије, а двије не. — Које су му стране паралеле? Које нијесу? — Дјеца ће их показати. Какве су му ове двије паралеле стране по величини? Једна је већа, а једна мања. — Какве су ове непаралеле? — Оне су једнаке. Какви су му углови? — Два су оштра а два тупа. — Који су му углови оштри? Који су тупи? — Запамтите! Овакав четвороугао, коме су двије стране паралеле а двије непаралеле; а углови су му два тупа а два оштра — зове се *трапез*. Шта је дакле, трапез? Четвороугао коме су двије стране паралеле а двије непаралеле; а углови су му два оштра а два тупа.

Изађи ти! Нацртај трапез! Које су му стране паралеле? Које непаралеле? Који су му углови оштри? Који тупи? Шта је трапез? Иди на мјесто! Пазите дјецо!

Нацртати трапеоид , па питати: Шта је сад ово? — Четвороугаоник. — Јели ово паралелограм? — Није. Јели трапез? — Није. — У чему се разликује од трапеза? По странама и угловима. — Какве су му стране? — Све непаралеле. — Какви су му углови? — Два оштра, један прав и један туп. — Који му је угао туп? — Који прав? — Који су оштри? Запамтите! Овакав четвороугао, коме су све стране непаралеле; а углови су му један туп, један прав и два оштра — зове се *трапеоид*. Шта је трапеоид? — Четвороугаоник, коме су све стране непаралеле; а углови су му један туп, један прав и два оштра. — Изађи ти! Нацртај трапеоид! Који му је угао прав? Који туп? Који су оштри? Шта је трапеоид? — Иди на мјесто!

Пазите дјецо! Сад ћу да вам покажем, како се изналази површина трапезу и трапеоиду.

Нацртати трапез и раздијелити га дијагоналом на два троугла , па питати: Шта сам сад урадио? — Ви сте дијагоналом подијелили трапез на два троугла. Како се изналази површина троуглу? — Кад му основицу помножимо са пола висине. — Па како бисмо пронашли површину овим троуглима, те су начињени од трапеза? — Тако исто. Чему би онда била равна површина ових троуглова? — Била би равна површини трапеза. Који би ми сад знао казати, како се изналази површина трапеза? Кад трапез подијелимо дијагоналом на два троугла, па тим троуглима изнађемо површине и те саберемо, то ће бити површина трапеза. Али кад за основице ових троуглова узмемо двије паралелне стране трапеза, онда би ли већа висина коме од ове два троугла била? Не, него обје једнаке. — Па пошто множимо обје паралелне стране трапеза са пола његове висине, онда како бисмо то лакше могли урадити? Да саберемо обје паралелне стране трапеза, па да тај збир помножимо са пола његове висине. Тако је, дјецо.

Изађи ти! Нацртај трапез! Да је томе трапезу једна паралелна страна 5 м. а друга 3 м. а висина 4 м. колика би му била површина? Како ћеш то дознати? — Кад му двије паралелне стране саберем и тај збир помножим са пола висине. — Ајде ради! $5+3=8 \times 4/2=16$. — Квадратна површина би му била 16 м. — Ти! Ти! Ти!.....

Сад нацртати трапеоид , па га подијелити дијагоналом на два троугла и питати: Шта сам сад урадио? — Ви сте трапез раздвојили дијагоналом на троугле. — Како рекосте, да се изналази повр

шина троуглима и т. д., као и код трапеца; а затим: Чему би била равна површина овијех троуглова? — Површини трапецоида. Па каке се онда изналази \square површина трапецоида? — Кад трапецоид подијелимо дијагоналном на троуглове, па изнађемо \square површину тих троуглова, то ће бити \square површина трапецоида. — Тако је, дјецо. Сад ми кажите кад ће бити основица оба троугла једнака? — Кад им дијагоналу узмемо за основицу.

Изађи ти! Нацртај трапецоид! Повуци дијагоналу. Основица је једног од тих троуглова 8 м. а висина 6 м, основица другог троугла је 8 м. а висина 4 м., колика ће бити \square површина тог трапецоида? — Кажи задатак! (Дијете каже). Колика је основица једног троугла? (8 м.); а висина? (6 м.). Колика ће му бити \square површина? $8 \times 6 = 48/2 = 24$. Колико је основица другог троугла? (8 м.); а висина? (4 м.). Колика ће му бити \square површина? — $8 \times 4 = 32/2 = 16$ \square м. — Како ћеш сада дознати, колика је \square површина трапецоида? — Кад саберем \square површине оба троугла. — Сабери? $24 + 16 = 40$ \square м. — Ти! Ти! Ти!

Станко Н. Булатовић, учитељ.

Извјештај о основним школама црногорским у школској 1899 и 1900 години.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
(Саопштила се у изводу.)

CRNE GORE ĐURĐE

1. Прекобрдска мушка школа.

Испит је држан 15-ог маја 1900 год. и трајао је 5 сати.

Школа је троразредна са: I., II. и III. разредом.

У почетку школске године уписано је ученика: у I. р. 10 у II. р. 10 мушких и 1 жен.; у III. р. 7 муш. — Свега 27 мушких и 1 женско.

На испиту је изашло: у I. р. 10 мушких; у II. р. 8 м. и, жен.; у III. р. 6 мушких. — Свега 24 м. и 1 жен.

Дјеца, која нијесу изашла на испит, изостала су у току школске године због болести, а један из I. р. изостао је својеволјно.

Укупни годишњи успјех постигнут у:

I. разреду више но врло добар.

II. „ скоро одличан.

III. „ врло добар.

И ако је испит учињен прије одређеног рока, предмети су према наставном програму израђени у довољном обиму.

Рад је у школи отпочет 15-ог новембра; дневно је рађено по 5 сати, а преко цијеле школске године 136 дана.

Дјеца сама нијесу остављана у школи.

Први родитељски скуп није држан због слабог одзива ђачких родитеља, а други је држан 14 јануара, и на њему је говорено: „О животу и раду св. Саве.“

Дјецу је само један пут изводио на височија мјеста, кад је био општи излет свију ученика из округа.

Ученици су посјеђавали школу доста слабо због болести и глади, која се готово сваке године, код вишег броја ученика у овом округу, појављује.

Учитељ је свршио Богословско-Учитељску школу у Призрену; постављен за привременог 1889, а за сталног 1890 године.

Способност је овога учитеља врло добра, и поједнако је оспособљен за све разреде. Владање му је, како у школи, тако и ван школе одлично, с чега у мјесту ужива лијепо поштовање.

Трудио се свима силама да одговори дужности својој, што му свједочи и успјех, ког је постигао са својим ученицима.

Метод учитељев је врло добар, само треба да буде свестранији у питањима. Такође препоручује му се, да свестраније обрађује рачун и српски језик у старијим разредима.

Учитељ се односио према школској дјечи правилно, очински и наставнички; а казне су биле благе и умјерене.

Учитељ је становао у школи са својом фамилијом.

Учитељ је посјеђавао школу уредно; изостајао од школе није, само што га је омела женидба његова брата, те је доцно рад у школи отпочео.

Протоколи школски налазе се уредни и као такви и потписани су.

Колико је било прихода у овој 1899—1900 г. у школи Прекобрдској — не зна се, пошто се протокол прихода, који се код капетана налази, није подносио на преглед; а мјесни надзорник, оф. Јово Марковић примио је само како он каже — фиор. 25, од које је суме на школске потребе расхрдовао фиор. 19 и 02 нов. Кад се одбије расхр од примљених 25 фиор. — остаје при мјесном надзорнику фиор. 5 и 08 нов.

Приход је купио уз дацију кап. сердар Ристо Рашовић, који је вршио своју дужност према школи добро.

Расхрдом је управљао мјесни школски надзорник оф. Јово Марковић, који је вршио своју почасну дужност према школи добро.

Школско здање и учитељски стан нијесу у добром стању, а нијесу ни извршене оправке именоване прошлим ревизорима. Учионица је пространа 98 и 5 куб. м., од којих на сваког ученика долази по 3·5 куб. м.

Осим табле, геометријских тијела и глобуса, ова школа другијех учила нема.

Баште школске при овој школи нема, осим мало простора, који служи дјечи за одмор између часова.

Од акта послато је Књаж. Главном Школ. Надзорништву: копија испитног извјештаја, писанке и цртанке и сви писани задатци; копија са инвенттра школских ствари и копија школског летописа.

2. Блатинска мушка школа (Морачка нахија).

Испит је држан 18 Маја и трајао је 6½ сати.

Школа је од три разреда: I, III и IV.

У почетку школске године удисано је ученика: у I. р. 31 мушких; у III. р. 31 мушких и 1 женска; у IV р. 11 мушких.

На испиту било је присутно: у I р. 28 мушких, у III р. 27 м. и 1 женска у IV р. 8 м.

Изостали су тројица због болести, један због рђавог владања, тројица због сиромаштине, а један је преседио у школу Морачку.

Укупни годишњи успјех постигнут у:

I. разреду више но врло добар.

III. „ скоро одличан.

IV. „ одличан.

Сви су предмети обрађени према наставном плану.

Рад је у школи отрочет 1 октобра; дневно је рађено по 6 сати, а преко цијеле школске године 125 дана.

Дјеца нијесу сама остављана у школи.

Први родитељски скуп држан је у почетку октобра, на ком је говорено: „О васпитању дјеце и редовном посјеђивању школе;“ а други није држат због осуства вишег броја ђачких родитеља.

Дјеца су три пута извођена у околину и занимала се проучавањем земљописа и природнијех наука.

Ученици су посјеђивали школу доста слабо због болести и велике глади, која се још рано појавила међу ученицима ове школе.

Учитељ је свршио четири разреда гимназије у Биограду; постављен за привременог 1897, па тако и данас стоји по новом уређењу.

Цијенећи по раду и успјеху држим, да се нећу огријешити, ако речем да му је способност за све разреде одлична. Владање му је, како у школи, тако и изван школе одлично. Трудољубља је такође одличног.

Настава му је била очигледна, разумљива и заслужује похвале Казне су му биле умјерене, а кажњавао је своје ученике понајвише због несташлука.

Стан учитељски налазио се у засебној кући, која је од школе била удаљена $\frac{1}{4}$ сахата.

Спрам својих ученика односио се је као прави родитељ, због чега је и задобио велику љубав од својих ученика.

Учитељ је посјеђао школу и цркву уредно; од школе остваривао мјесец дана по доволи главног школ. надзорништва због парнице, коју је имао са племеном.

Протокола годишњег ова школа нема, него га је учитељ сам од карте уређивао, а остали се налазе уредни.

Протсколи прихода и расхода врло су уредни.

Прихода је било а. вр. фиорина 85 и 83 нов., од којих се расходвало за школ. потребе фиор. 61 и 05 нов.

Кад се одбије расход од прихода, остаје за идућу годину при мјесном надзорнику фиор. 24 и 78 новчића, рачунајући и ону суму новаца, коју је мјесни надзорник узајмио цркви истога мјеста.

Приход је купио уз дацију кап. Малин Радовић, који је вршио своју дужност према школи врло добро.

Расходом је управљао мјесни надзорник ком. Драгиша Меденица, који је вршио ову почасну дужност према школи добро.

Школа се и ове године налазила у приватној кући, коју је мјесни свештеник уступио племеницима за школу бесплатно, само што су у истој учињене нужне поправке на рачун школарине. Учионица ове школе износи 123 куб. м., те припада на сваког ђака, по уписном броју, по 1 и 90 куб. м.

Од учила ова школа има: мапу Јевропе, мапу Црне Горе, глобус, Шрајберове слике и геометријска тијела.

Од акта послато је, одмах по свршетку испита, књаж. глав. школ. надзорништву: копија испитног извјештаја, писанке и цртанке и сви пи-

смени задатци; копија са инвентара школских ствари и копија школског летописа.

3. Општинска мушка школа Требаљевска.

Испит је држан 19-ог маја и трајао је 2 сахата.

Школа је од једног разреда и то: I.

У почетку школске године уписато је ученика: 20.

На испиту изашло је 19. Један је напустио школу због дуготрајне болести.

Укупни годишњи успјех постигнут је скоро врло добар.

Предмети су обрађени у довољном обиму према наставном плану.

Рад је отпочет у школи 10 новембра; дневно је рађено по 3 сата, а преко цијеле школ. године 120 дана.

Учитељ није ни једног дана остављао дјецу саму у школи. Није држао ни један родитељски скуп.

Учитељ је три пута изводио дјецу у околину, и том приликом занимала су се разним играма.

Ученици су у почетку посјеђавали школу уредно, а доцније слабо због болести и сиромаштине.

Учитељ је свршио четири разреда основне школе у Колашину; његова школска спрема довољна је за млађе разреде, кад би ту спрему допуњавао читањем педагошких књига. Тиме би избјегао ону запетост, која преоблађује при давању питања и приповиједању, па чак и погрешке, које сам учитељ чини. Владања је одличног, а таквог је и трудољубља.

Ова школа нема никаквих протокола. Школарина је дата школи колашинској пошто је ова школа доцније отворена, те су племеници принуђени били покупити малу прирезу, који је дан за даном потребитије школске ствари.

Школа се ове године налазила у приватној кући која нимало није одговарала школским захтјевима и хигијемским прописима. Училиница има 46·98 куб. метара те на сваког ученика долази по 2·34 куб. метра. Пошто се цијела учioniца налази неуредна, то сам племеницима и мјесним властима препоручио, ако и даље ову школу на свој рачун држаше, да исту поправе, и да набаве потребна учила, пошто није било никаквих.

Народ је веома одан школи, али његово материјално стање чини, да школу сами држати не могу, ако им не би Висока влада дала државног учитеља, што је по мом мишљењу и разложито — да им се даде, пошто им је не могуће шиљати дјецу у школу колашинеку због велике даљине и рђавог времена.

Мјесни школски надзорник, такођер и племенски капетан вршили су своју дужност наспрам школе одлично.

Примједба. Учитељи Морачке нахије, да би боље одговорили своје високом и светом позиву, и оправдали оно високо повјерење, које им од сране врховне Просвјетне управе дато, — основани су има већ четири године своје удружење, ком је цим међу-собно усавршавање у својој струци. — Каквим је плодом то удружење уродило, најбоље се види из тога што су дјеца, готово из свију школа ове нахије, приликом испита одговарала тако једнако, да би човјек помислио, да су сва код једног учитеља учила, не гледајући на то, што су њих спремала лица са неједнаком педагошком спремом.

Андријевица, 20 августа 1900 год.

Алекса П. Чукић,
управљајући учитељ колашински.

Ц Р К В Е Н И Г Л А С Н И К.

Одзив „Хришћанског Весника“ о уређењу свештеничког стања у Црној Гори. Ево што о томе пише :

Двије важне реформе црквене. Прошла 1900 година забиљежила је двије велике и посве значајне реформе у цркви независне Књажевине Црне Горе. Брижљивим настојањем Његовог Високопреосвештенства Митрополита Црне Горе г. Митрофана, одређена је свештенству у Црној Гори систематична плата. Уређено је тако, да свештеници неће имати мање прихода, но што су досада имали, а примаће га без муке и сукоба са својим парохијанима, а у исто вријеме народу неће бити теже, него ће се, напротив, маси сиромашних олакшати, што ће бесплатно уживати многе хришћанске обреде, за које су досад приморани били плаћати, само ће имућнији нешто мало више давати, но што су давали; али кад се узме у обзир што су све досада давали свештеницима за свршавање разних обреда, неће ни њима теже бити. Највише ријешење Књажево о томе гласи :

1. Да парохијално свештенство, почевши од 1. јануара 1900 године и у будуће има примати систематичну годишњу плату преко књ. министарства просвјете и цркв. дјела.

2. Да се народ почињући такође од 1. јануара тек. 1900 године и у будуће ослободи од плаћања годишњих бирова, вјенчања и погребна, које је досада непосредно и обавезно свештенству плаћало.

3. Да се у замјену бирова, вјенчања и погребна уз дацију купи од народа извјесни порез, подјеливши га у три класе према материјалном стању појединаца тако: да прва класа плаћа по 2 фиор и 80 новчића (6 динара); друга по 2 фиор. и 30 новчића; а трећа по 1 форинту.

4. За тачност ове подјеле у класима послужити протоколи од дације, који се налазе у министарству финансија. Овако уређене листе, ради наплате, надлежно књ. министарство у своје вријеме спровешће надлежним племенским властима, с нужним у овоме напутцима.

5. За оне црквене обреде, који нијесу обвезни, него који потијечу од религиозног осјећаја и слободне воље и побожности добријех хришћана, парохијани су душни непосредно плаћати својему пароху, по новој тарифи, која се ради управљања уз дотичну окружницу спроводи.

За овим долази тарифа коју ћемо згодном приликом у кратко спрешти.

Ово је доиста једна крупна новина у српској православној цркви. Малена и сиромашна Црна Гора, похитала је, да обезбрижи положај свога свештенства и да му кроз то створи услове, да се може посветити искључиво своје пастирском и учитељском позиву.

Колика је у овоме заслуга родољубивог Књаза Црне Горе, толико је двојином већа преосвећеног г. Митрофана бржљивог архипастира и поглавара свештенства Црне Горе. Јер да није било његова жива прегнућа и очинског старања о судбини повјереног му свештенства, још би се дуго и дуго на то очекивало. Зато имамо жива примјера у нашој домаћој цркви. Да су се наши архипастирски одушевљавали за своје свештенство овако као Високопреосвећени г. Митрофан и заузимали за поправку свештеничког положаја, давно би стање свештеничко код нас било збријето и уређено. Кад је једна сиромашна Црна Гора обезбрижила наплату своје свештен-

ству: то у колико би прије могло и требало да је то извршено у Краљевини српској, коју је Бог обасуо свеколиким обиљем. Али која вајда, кад се они, који су зато позвани нијесу никада загријевали љубављу према своје свештенству, нити се хтјели заложити за бољу судбину свештенства.

Колика је била заузетост митрополита црногорског г. Митрофана за поправку стања свога свештенства, то се види најбоље из изјава захвалности црногорског свештенства које су поднијете госп. митрополиту тијем поводом.

Ристо М. Поповић свештеник загарачки, у својој изјави захвалности између осталог вели ово: „Ја се врло живо сјећам, да сте ми једном приликом, односно истог, рекли, да бисте мирне душе пошли са овог свијета, кад би сте ову мисао остварили.“

Благо свештенству, које има оваква архипастира, који у срећи и задовољству свога свештенства тражи извор своје радости и свога задовољства.

Друга је тако исто важна тековина у црногорској цркви удружење свештеничко, које је поступно у читавај Црној Гори изведено иницијативом Високопреосвећеног г. Митрофана. Он је мудро оцијенио сву корист коју може имати црква од удружена рада свештеничког; па је с тога и руководио свештенство у извођењу ове важне тековине у својој цркви, као што их и сада непрестано постиче и соколи у раду. И у томе може послужити архипастир малене Црне Горе за углед свима онијем архијерејима, који зазиру од удружења свештеничког и зазиру у њему некаквог баука. Има покрајина српских, у којима је мисао о удружењу свештеничком давно сазрела. Израђена су и правила за то, свештенство је из свију дијецеза имало своју скупштину гдје су правила претресана и све приуговорљено и послато Синоду, па ту и пропало. Па какво добро видимо у тој цркви: „*Свуда се огледа мерзост и запушеније.*“

У седам тачака изложен је задатак и дјелокруг свештеничког удружења. Седма је тачка: да се у опште уједињеним радом и узајамним помагањем усавршава и да ствара што повољније услове за успјешан рад код својих парохјана и угледан положај у друштву. Удружење је организовано по протопрезвитератима. На овим састанцима свештеници читају своје расправе, бесједе и остале радове књижевне; ту се узајамно обавјештавају, списе прокритикују, износе све појаве у животу народном и служби својој — накратко, ту се узајамно договарају и обавјештавају о свему што се односи на службу и рад њихов у цркви и народу. Да би се видјело колико је свештенство у Црној Гори измакло у свом образовању и како благодетно утиче удружени рад и узајамно обавјештавање на зборовима свештеничким, приказаћемо у једној од првих свезака овог часописа један од радова свештеничког удружења Ријечке нахије: *Свештеник и свештеников рад у народу*, написао поп Мираш Вукић, учитељ.

Одлазак неколико Архимандрита у Хилендар. — Нема Србина који не зна за знамениту задужбину Св. Саве и оца његова Симеуна Хилендар у Светој Гори и који се судбином његовом не интересује. Има више од 25 година како Краљеви Српски и све владе поклањају велику пажњу овој светој задужбини и настоје, да се управа над овом светом и милом задужбином преда у руке српских калуђера.

По уставу св. Саве, који је он сам за управљање овом задужбином написао, управу манастира саставља савјет од четвори калуђера, које браство из своје средине бира. У манастиру Хилендару има око 150 калуђера

разни народности, по понајвише Срба Македонских, али је до сада управа била у рукама калуђера, који су више симпатисали Бугарима по Србији. И ако су и Краљ Србије и црквени преставници указивали и моралну и материјалну помоћ манастиру и браству, ипак се није могло успјети да се управа манастирска преда у руке српских калуђера.

У години 1885 настојавањем Митрополита Теодосија и тадањег ерпског посланика у Цариграду г. Стојана Новаковића, отишло је неколико калуђера из Србије у манастир Хилендар у намјери, да се причисле браству и да оснаже број српских калуђера у њему; но тај покушај за онда није успео и калуђери, који су тамо отишли, наивашви на крајње небратски примјер ондашње управе манастирске, морали су се вратити у Србију.

Но ипак се није престало радити на томе, да калуђери Хилендарски дођу де убјеђења, да су на погрешном путу, и да интерес Задужбине и братства захтијева, да одустану од својих шовинистичких претензија; но све до одласка Његовог Величанства Краља Александра у Хилендар, калуђери хилендарски остали су неприступни свакоме разлогу.

И преосвећени Димитрије и Жички Владика Сава, у својим мисијама нијесу могли успјети и ако су се тога ради више времена задржавали у Хилендару и св. Гори. Калуђери Хилендарски у чимим је рукама управа била, нијесу хтјели оступити од својих претензија.

Но живим настојавањем Његовог Величанства уз моћну потпору указивану постојано манастиру Хилендару, учинили су, да су калуђери хилендарски најзад почели са више обзира односити се према Србији, и примати у братство калуђере српске народности.

По повратку епископа шабачког Димитрија, који је пр. љета однио у манастир Хилендар државну драгоцјену заставу, коју је Његово Величанство Краљ Српски Александар подарио манастиру за спомен његове високе посјете, неколико старих и виђених Архимандрита наших: Венијамин Љубостињски, Гаврило Буковски и Вићентије Сртењски отишли су у манастир Хилендар да се причисле браству и последије некога времена браство их је изабрало у „савјет управни“ и тако је данас, након дуга и напорна рада управа знамените српске задужбине Хилендара у рукама српских калуђера. А за тај велики успјех, који је од огромног значаја за морални углед цркве и Краљевине српске, највећа је каслуга нашег младог Краља Александра.

Ми се надамо, да ће наши стари искусни Архимандрити знати, да одрже споразум братства и да мудрим руковођењем послова и управом манастирском оправдају очекивање Српске цркве, Краља и народа нашег. Кад су се тога патриотског задатка примили они треба и да тај свакоме Србину драгоцјени аманет и сачувају, чиме ће своје име у племену Српском овјековјечити.

„Хришћански Весник“

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

Љешанско-Команско-Загарачко учитељско удружење. Напредак народа зависи од напретка млађег нараштаја, а овај ће напредовати, ако му се у природном и зато згодном времену пруже повољне

прилике за хармонично развијање и усавршавање тијела и душе; а ово се добија правилним васпитањем. Природа је у човјеку дубоко укоријенила тежњу к усавршенству, али да се до овога дође, потребно је много. Потребна су средства, помоћу којих се до тога долази; јер без ових, поред све човјечије природне к томе наклоности, не би могао човјек ни корачити жељеноме циљу.

Да би човјек сам себе што боље усавршио, потребна су му многа средства; између којих је — по мом мишљењу — на првом мјесту ваљано и за тај посао обрађено друштво. Излишно би овдје било напомињати моралне и материјалне користи ваљаног и доброг друштва. Доста је рећи, да човјек без друштва не може човјеком бити. Друштво је свакоме од најмањег до највишег — необходимо нужно. Па ако је овако, држим да је још више потребно онима, који су позвани, да од људи, најприје готово бесловесних створења, стварају Богу подобна створења, усавршавајући и облагорођавајући божије, човјеку дате дарове.

За ово су на првоме мјесту позвани свештеници и учитељи, те према томе, држим да су њима, колико највише коме, потребна друштва — удружења. Ради овога, т. ј. ради општег и посебног усавршавања, и моралне и материјалне своје и народне користи, те и ради свестраног напретка у светом свом позиву — у пошљедње вријеме — почеше се и код нас, као и код других срећних и образованих народа, стварати просвјетна-свештеничка и учитељска удружења. Корист ових удружења, држим, да сваки свештеник и учитељ схваћа и потребу за исто знатно осјећа. Ушљед овога надати се је, да ће се по цијелој нашој домовини организовати мања и већа удружења, према географском положају својих мјеста.

На основу горе речене потребе, а ушљедујући се на ваљане и корисне радове наших, већ створених удружења, побуђени добрим намјерама, да би што боље и правилније обављали одређену нам дужност, те и од веће користи били повјереној нам младежи, и у опште нашем народу, а тим и оправдали наше повјерење надлежне нам власти, не жалећи ни трошка ни труда; то и ми учитељи Љешанске нахије, са учитељима дотичних јој племена, Комана и Загарача, јер са овима по географском положају у најближем смо додиру, састајали смо се неколико пута, те се сво и наша — ако Бог-да — срећна и корисна замисао у дјело приведе; те и ми, Божијом помоћу, створисмо једно, истина мало, али скромно друштво, под именом *Љешанско-Команско-Загарачко* учитељско удружење;

На другом нашем — односно организовања овога удружења — скупу 12-ог октобра ове год. у Команима, буде од свих чланова овога удружења и „Правилник“ истога потписан. Том приликом радо ступе у наше друштво и упишу се у редовне чланове и господа вриједни комански и загарачки парохијални свештеници, а тако и г. Томо Кажик, парох Градачки. Исти дан буде изабрата управа друштва и, из почаста према реченој господи свештеницима, буде уступљено мјесто потпресједника г-ну Ристу Поповићу, свештенику загарачком. Наш „Правилник“ који се овоме прилаже, састављен је из 30 тачака, и одма је послат Главном Школском Надзорништву на преглед, потврду и одобрење; те је у канцеларији истог и прегледат, одобрен и потврђен 20-ог новембра 1900 год. број 2509; усљед чега се сада пошто је „Правилник“ потврђен и јављамо листу „Просвјети“, молећи славно уредништво реченога листа да овдје приложеним „Правил-

ником“ изводи одштампати у свом цијењеном листу, обећавајући пиљати редовно извјешћа нашег рада, приликом својих сједница, као и од осталих друштвених радова нашег удружења.

Видак Пејовић, учитељ.

Релезе, 27 Новембра 1900 год.

I. И м е у д р у ж е њ а.

Члан 1.

Учитељи Љешанске нахије, Комана и Загарача удружују се под именом Љешанско-Команско-Загарачко учитељско удружење.

II. Ц и ј е љ у д р у ж е њ а.

Члан 2.

Цијељ је удружења просвјетна, на којој ће друштво радити :

- а) На правилном развијању и унапређењу школског и домаћег васпитања;
- б) На општем и посебном усавршавању учитеља у свом светом позиву;
- в) На унапређењу школске књижевности набавком и читањем поучних педагошких књига и листова и
- д) На унапређење и побољшање школског стања.

III. Ч л а н о в и у д р у ж е њ а

Члан 3.

Чланови су овога удружења редовни и почасни.

Члан 4.

Редовни чланови овога удружења јесу учитељи именованих мјеста, а могу бити и свештеници.

Члан 5.

Одступање из друштва редовног члана може бити, само у случају смрти, или премјештаја службе.

Члан 6.

Почасни чланови могу бити они, који су или који буду указали друштву или школи какву повећу моралну или материјалну корист. Ови се бирају на друштвеним сједницама.

Члан 7.

Сви редовни чланови морају примати „Гл Црногорца“ и „Просвјету“.

IV. У п р а в а, њ е н а п р а в а и д у ж н о с т и.

Удружење има своју управу, која се бира по већини гласова редовних чланова. Управу састављају предсједник, потпредсједник и дјеловођа. Избор управе вриједи за једну годину.

Члан 8.

Предсједник је главни представник друштва. Његове су дужности да предсједава на друштвеним скуповима, и да са осталом управом pazi на цио ред и рад.

Члан 10.

Потпредсједник замјењује предсједника у осуству.

Члан 11.

Дјеловођи је дужност водити тачан записник о друштвеним сједницама, у којему ће записивати, кад је и ће је која сједница била; што је на њој рађено, и у опште цио распоред друштвенога рада на појединијем сједницама и све, што се друштвеног рада тицало буде.

V. П р а в а и д у ж н о с т и ч л а н о в а .

Члан 12.

Редовни чланови имају једнака права у свим друштвеним питањима; они могу предлагати, бирати и бити изабрани.

Члан 13.

Сваки редовни члан слободан је на друштвеним сједницама предлагати питати и од друштва обавјештења тражити о свему, што држи да је за корист школе, и што му је нејасно, како из метода, тако и из наставнога плана, школскога закона, привремених наредаба, упуштава, уџбеника, школских учила; о вођењу школске кореспонденције и осталих административних радова; о родитељским скуповима и школским свечаностима и т. д., разумије са у границама закона. Сва оваква питања и предлоге објашњаваће, усвајати или одбијати друштво по својој увиђавности, без икакве замијерке оное, ко их истиче.

Члан 14.

Ако би се који од чланова показивао немаран у вршењу званично-службених и друштвених послова (дужности), таквога има право управа с друштвом послије једне и друге опомене искључити из друштва, и његов поступак доставити надлежној проsvјетној власти.

Члан 15.

Сва друштвена питања и предлоге решаваће, одбијаће или усвајаће друштво по својој увиђавности према већини гласова.

VI. С к у п о в и у д р у ж е њ а .

Члан 16.

Управа с друштвом одређује дан и мјесто идуће скупштине, у року од два мјесеца. У исто вријеме одређује се члану учитељу тога мјеста, о чему ће у школи држати предавање, а свештенику тога мјеста — ако је члан удружења — о чему ће, послије службе, држати проповијед.

Члан 17.

Проповиједи и предавања држаће се практично, а одређени члан, дужан је то и написати, које ће се давати на реферисање члан. друштва.

Члан 18.

Ниједан члан удружења не смије чланке или мапто друго писати и јавности предавати под именом да је то из удружења, док исто друштву на сједници на преглед и реферисање поднесено и за јавност одобрено буде.

Члан 19.

Сви присутни чланови удружења дужни су пажљиво пратити проповијед — ако је буде било — и предавања и на исто памтити или приближити своје примједбе, и друштву их на сједници — којој само редовни чланови могу присутни бити — поднијети.

Члан 20.

Члановима удружења строго је забрањено друштвене критике јавности предавати.

Члан 21.

Који би члан због ма каквог узрока осуствовао, дужан је управу оправдање поднијети, а управа ће видјети, да ли је оправдање умјесно или не, те ће према томе и поступати.

Члан 22.

Случајно кад би — за предавање одређени члан — морао осутан бити због болести или другог каквог непредвиђеног случаја, исти је дужан о томе унапријед извијестити управу, а ова ће у томе случају одредити други дан у року до 15 дана.

Члан 23.

Програм рада сваке скупштине, као и ред како је на истој текао има се доставити Глав. Школ. Надзорништву.

Члан 24.

Осим редовних двомјесечних скупова друштво ће држати по једну годишњу скупштину у почетку школске године.

Члан 25.

Управа ће, према увиђавности, реферисане друштвене радове спроводити „Просвјети,“ које умјесне за јавност нађе.

Члан 26.

Ниједан члан друштва не смије ничим дати повода, чим би се други члан увриједио; па било то у скупштини или иначе.

Члан 27.

Управа у договору с друштвом, на годишњим скуповима, одређује које листове и књиге има набављати поједина школа за своју књижицу, која према наредби Високог Министарства Просвјете има постојати.

Члан 28.

Сви редовни чланови дужни су се у свему покоравати одредбама овога правилника, као и онијема, које би управа у договору са друштвом ради друштвеног напретка, поправила, измијенила и додала.

Члан 29.

Друштвени „правилник“ према потреби која би се током времена показала може се поправити, измијенити и допунити, само што и то мора поднесено бити на одобрење Глав. Школ. Надзорништву.

Члан 30.

Ова правила стају на снагу тек онда, кад их одобри Главно Школ. Надзорништво.

Обвезујући се покоравати и испуњавати одредбе овога правилника тврди управа и остали чланови својеручним потписима :

У п р а в а : Пресједник *Видак Пејовић* учитељ горњољешански ; под-пресједник *Ристо М. Поповић* парох Загарачки ; дјеловођа *Лука Аџић* учитељ комански ; — Ч л а н о в и : *Петар Вуковић* парох бандићки ; *Крсто Радуловић*, парох комански ; *Никола Траковић*, учитељ доњозагарачки ; *Душан Пешровић*, учитељ дражевински ; *Томо Кажич*, парох градачки ; *Симон Кажич*, учитељ градачки ; *Божо Милашовић*, учитељ горњозагарачки .

Учитељско удружење Ријечке нахије држало је своју Ш. (IV.) скупштину 7 јануара 1901 г. Скупу су били присутни : Ан. Јовићевић, Перо Калуђеровић, Лука Пејовић, Мих. Стругар, Милован Лопичић и Андрија Вукић, добрски учитељ. Думовић вије био присутан нешто због болести, а нешто због премјештаја, који тражи. Поп Дрепун нити је био присутан, нити је поднио реферат на катихизис за Ш. р.

Пошто се нова сједница није држала на Добрском Селу, као што је било учињено, то нико није био спреман за практично предавање, само је Ан. Јовићевић држао приватно предавање из рачуна.

Реферат Ан. Јовићевића на Геометрију прегледан је и послаће се „Просвјети.“

Идућа скупштина је одређена на Добрском Селу 9 фебруара 1901 г., а за предавање је одрђен Андрија Вукић, добрски учитељ.

За идући ће пут Перо Калуђеровић поднијети реферат на припо-вијетке Новог Завјета за IV. р. од Ан. Јовићевића.

Сједница је трајала до 4 сата послје подне.

Знаменита школска реформа у Баденској. Баденско врховно школско вијеће одбило је приједлог манхеимскога градскога шк. вијећа, који у главном иде за тим, да се ученици подијеле у двије скупине према њиховој надарености. Шк. комисија доноси сада други приједлог, који је практичан и изведив те има наде, да ће се прихватити. Главне тачке тога приједлога јесу : Најнижи разред пучке школе, у којем се обучава од прилике 50—60 ученика, и који се држи најзнаменитијим, јер се ту полаже темељ за сав будући рад, нека се не дијели, него нека се повјери таквим учитељским лицима, која ће цијелом душом радити у том разреду. Виши разреди нека се дијеле, и то тако, да се у мање вриједним пред-метима заједно обучавају сви ученици једнога разреда у исто доба, док у

тежим предметима обучава додуше исти учитељ, али у различно доба и у подијељеном разреду с мање ученика. Тако ће учитељ имати прилике, да се више бави појединцима. Осим тога ее предлаже, да се оснује посебан разред за оне ученике, за које се зна да су способни, али су заостали с којега му драго разлога, било ради болести, било зато, што немају код куће довољно надзора. У том би се разреду поучавали тако интезивно, да би ти ученици након неколико мјесеци могли положити испит, те опет ступити у свој разред. Напокон жели шк. комисија, да и другој исто тако живој потреби доскочи, а то је, да се сва дјеца, која су без талента, скупе у један разред, па да се ту обучавају у најнижим предметима.

Амбулантне писанке. У француским народним школама имаде у сваком разреду писанка, у коју сваки дан други ученик уписује штогод из обуке. Под сваку се задаћу метне дан, кад је израђена и потпис учеников. Та се писанка чува у школи и покаже надзорнику, да може себи створити суд о раду и напретку цијелога разреда. Осим такве писанке, која треба да предочује слику цијелога разреда, има и друга једна писанка, која треба да показује слику о напредовању појединога ученика. Сваки наиме ученик добије при наступу у школу једну писанку, у коју мора свакога мјесеца уписати без помоћи учитељеве прву задаћу из свакога предмета.

„Napredak“.

 NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
К Њ И Ж Е В Н И Г Л А С Н И К.
 CRNE GORE ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ

Просвјетни Гласник. Службени лист Министарства Просвјете и Црквених послова краљевине Србије. Година XXI. Свеска за децембар. Уредник Петар Ј. Петровић. Београд, издање и штампа државне штампарије краљевине Србије 1900.

Садржај. Службени дио. 1. Укази Његовог Величанства Краља. — 2. Претписи Министра просвјете и црквених послова. — 3. Расписи и одлуке Министра просвјете и црквених послова. — Радња Главнога Просвјетнога Савјета. 4. Записници редовних састанака. — Школски љетопис. 5. Извјештај надзорника Народних Школа за 1899. и 1900. школску годину: Годишњи извјештај: г. Стевана Фотића, школског надзорника за округ подрински. — Наука и настава. 6. Природно математичке науке у средњим школама, од д-ра Војислава Бакића. — 7. Из школске хигијене, од д-ра Ђ. Ј. Николића, школскога лекара. — 8. Упоредна анатомија кичмењака по Gegenbauer-у и др. написао др. Војислав Ж. Ђорђевић, ванредни професор Велике Школе. — 9. Из Методике рачунања, од Срет. М. Ацића. — 10. Из Методике основне наставе, од д-ра В. Бакића. — 11. Настава у Норвешкој, од Ј. Продановића. — 12. Значај дјечје књижевности за васпитну наставу, од Хермана Лица (Hermann Lietz), превео Мих. Ј. Ђорђевић, професор. — 13. Дјечја Забавишта, од Д. Ј. Путњикова, в. учитеља Грађанске Школе. — Хроника. 14. Први Учитељски испити по новом Закону о Народним Школама. — 15. Отварање Женске Учитељске Школе у Биограду. — Ковчежић. — Биљешке.

„Просвјетни Гласник“ излази у мјесечним свескама од 8 и више табака, на великој осмини. — Стаје годишње: за Србију 12 динара, за друге земље 15 динара (франака). — Претплата се шаље Управи Државне Штампарије Краљевине Србије у Биограду. — Рукописи се шаљу уредништву (Министарство Просвјете и Црквених послова у Београду). Они се, на захтјев писаца, враћају.

Гласник православне цркве у Краљевини Србији, орган архијерејског сабора. Година I. Свеска за децембар. Уредник: Добросав М. Ковачевић. Биоград. Штампано у државној штампарии Краљевине Србије 1900.

Садржај: Службени дио: 1. Указна постављења и оставке. — 2. Архијерејска рукоположења, постављења и одликовања манастирских старешина, свештеника и ђакана. — Црквено бесједништво: 1. Бесједа Њ. Впр. Митрополита г. Инокентија, говорена на дан двадесетпетогодишњице женског друштва, 29 октобра 1900 године. — 2. Бесједа Њ. Впр. Митрополита Србије г. Инокентија, говорена у саборној цркви на молебствију за оздрављење руског цара Николе II, 19 новембра 1900 г. — 3. Бесједа о благодатним дјеловањима Светога Духа I, II и III, од Григорија А. Николића, свештеника. — Чланци и расправе: 1. Јован Рајић (биографско-књижевна студија), написао професор Анд. Гавриловић. — 2. Јудејски прозелитизам у епохи Христовог рођења и његово значење за распрострањење хришћанства у римској империји од М. А. — 3. Писма о спиритизму од А. Н. Муравјова. — 4. Хришћанско васпитање од Алекс. Живановића, свештеника и професора. — 5. Погледи на правила живота и рада свештеника као пастира цркве, пише архим. Иларион Веснић, проф. Богословије — Вијести из српских и других цркава.

„Гласник православне цркве“ излази у мјесечним свескама, цијена је: за Црну Гору: На годину са поштарином 16 динара у злату.

Хришћански Весник, гласило православне српске цркве и свештенства свију српских покрајина. За дневна питања у цркви, хришћанску поуку и црквену књижевност. Година XVIII. Број 1. Јунар. Излази у мјесечним свескама. Издавалац и одговорни уредник Алекса Илић, прота, предсједник конзисторије у пензији. Биоград, 1901.

Садржај: 1. На сванућу двадесетог вијека. 2. Наша прва ријеч православном српском свештенству. 3. Отац Јованов у храму Соломоновом. 4. Православно учење о изгладљивости тајне свештен. 5. Положај свет. свешт. у карл. митрополији. 6. Одзиви „Хришћанском Веснику“. 7. Узорити пастири савремене цркве српске. 8. Један поглед на стање правосл. цркве у Босни и Херцеговини. 9. Шта треба радити да се стање свештеничко у краљевини Србији преуреди. 10. Кретање римске пропаганде у Босни и Херцеговини. 11. Конгрес хрватско римске цркве у Загребу. 12. Један покушај римске пропаганде у Приморју прошлог вијека. 13. Јерархија и народ у Карловачкој митрополији. 14. „Даће Бог,“ божићна прича. 15. Црква у краљевини Србији. 16. Црква у Карловачкој митрополији. 17. Црква у Далмацији. 18. Црква у Црној Гори. 19. Црква у Босни и Херцеговини. 20. Некролог митрополиту призренском Дионисију.

„Хришћански Весник“ излази у мјесечним свескама од 5—6 табака и цијена му је за Црну Гору 5 фор. на годину. Претплату сваки треба да положи у напријед за годину. Без новаца апсолутно никоме се не може лист слати.

Весник српске цркве. Лист свештеничког удружења за хришћанску поуку и свештеничко усавршавање. Власник и издавалац: Свештеничко удружење. Уредник: Никола Д. Божић, парох биоградски. Свеска XII. Децембар. Год. XI. Штампарија Павловића и Стојановића, Биоград 1900.

Садржај свеске за децембар 1900. год.: 1. На Божић 1900 год. од Н. Д. Б. — 2. Христос се роди * * *. — Богословско-историски дио: 3. Мелентије владика нишки од 1815—1821 год. од Миленка Вукићевића професора гимн. Вука Караџића (свршетак). Омилитички дио: 4. „Босије“ као проповједник од Радослава М. Грујића (свршетак). — 5. Бесједа Њ. В. Митрополита господина Инокентија на молелствију за оздрављење рускога цара Николаја II. — 6. Панегирик св. оцу Николају мирликијском чудотворцу од преосвећенога епископа нишког, г. Никанора. — Прва проповјед својим парохијанима, приликом првог служења новопостављеног свештеника Петра Милојевића. — 8. Слово на Божић од проте Анте Милосављевића. — 9. Бесједа на „св. Ваведење“ од новопостављеног свештеника парохијског Велимира Марковића. Морално-поучни дио: 10. Библијске жене — „Девора“ од „Дарбоа“, архиепископа, превод г-ђе Јелене М. Вукићевића. Црквено-археолошки дио: 11. „Црква кућанска и њени свештеници“ од поп Васе Поповића из Кућана. Путописне биљешке: 12. Путопис Хаџи Анте Калиманца. Црквено просвјетни живот српске цркве: 13. Указ да се богословија по закону од 1896 г. назива Богословија св. Саве. — 14. Поздрав „Богословији св. Саве“ од У. Биљешке: 15. Освећење и трпосање српске православне цркве у Сантову. 16. Црквени гласник: Из отачаствене цркве: Господарево крсно име. Причестио се. Благодарјење. Прослава војне академије. Прослава у Крагујевцу Наставници Богословије „св. Саве“. Краљевско одликовање. Одликовање св. Архиепископског Сабора. Рукоположен. Умрли. Произведен за проту. Рашчињен. Комисија. — Из пригородске митрополије: Прослава на Цетињу. — Из епископске митрополије: Посвећење г. Фирмилијана. — Из карловачке митрополије: Стид и брука. Нов дво-рац. — Из рашко-призренске митрополије: † Митрополит Дионисије. — Из дабро-босанске митрополије: Фонд за свешт. сирочад. — Из руске цркве: Молелствије за цара. Богат поклон. Електрично осветљење по руским црквама. — Из западне цркве: Неспоразум око језика. Чешки језик. Религијски конгрес. Некролози: 17. † Коста Николић парох винарачки од М. Ст. — Примање главне благајне свешт. удружења од 10. нов. до 10. децембра тек год.

„Весник српске цркве“ излази у мјесечним свескама од 6 табака. Цијена за Црну Гору, с поштарином, на годину 16 франака; на пола год. 8; на четврт године 4 франка.

Српски Сион. Неђељни лист за црквено-просвјетне и автономне потребе срп. прав. митрополије Карловачке. Год. XI. Број 1.

Садржај. Званични дио. — Незванични дио: Вићентије Ракић као проповиједник, написао Сава Петковић, сврш. богослов. — Проповијед на нову годину. — Помен митрополиту Стевану Стратимировићу. — Говор, држан у карловачком Благодјејанију о резању свечарског колача на Светог Првомученика и Архиђакона Стефана. — На почетку једанајесте године „Српског Сиона“, Уредништво. — Листак. — Биљешке. Из црквено-школског и просвјетног живота: У митрополији Карловачкој; у Србији; у Старој Србији. — Читуља. — Додатак.

„Српски Сион“ излази сваке неђеље на 1 табаку. Цијена годишња за Црну Гору 10 круна.

Бранково Коло. За Забаву, поуку и књижевност. Власник и уредник Паја Марковић Адамов. Година VII. Број 1.

Садржај. Светислав Стефановић: проклетство Епигона. — Стеван Сремац: пошљедњи Бадњи дан, из књига староставних. — Тома Пордјејев, роман, Максим Горки. С руског преводи И. Николајевић. — Баладе у прози — А. Daudet, I. Дофенова смрт, II. Потпрефекат у пољу. С француског Милош Николић. — Светомир Николајевић: Хенрих Избен и најновији покрети у драмској књижевности. — Ковчежић: Књижевне билешке — Матица Српска — Српска Књижевна Задруга — Просвјетни и друштвени гласник — Позориште и умјетност — Лица.

Излази сваког четвртка. Цијана је листу за Црну Гору на годину 5 фор., на по године 2:50 и на четврт 1 фор. 25. Претплата се шаље администрацији „Бранкова Кола“ у Ср. Карловцима.

Описъ на рукописитѣ въ библиотеката при Св. Синодъ на българската църква въ София. Описа и нареди Е. Спространовъ. София. Държавна печатница 1900. На 8° стр. 234.

Учитељ, педагошко-књижевни лист, орган учитељског удружења. Година XX. Свеска за Децембар. Власник и издавач учитељско удружење. Чланови књижевног одјелка главног одбора учитељског удружења: Драгољуб С. Ђурђевић и Даринка Рафајлиловићева и уредник Мих. М. Станојевић учитељ у Биограду.

Садржај 4 Свеске „Учитеља“ за Децембар 1900 год.: Расправе и чланци: 1. Соф. А. Симић. О естетичком васпитању. 2. Др. Стев. М. Окановић, Мар или интерес. 3. Драг. М. Ђосић, учитељ, Дидактички материјализам. 4. Милисав Д. Марковић, Васпитна важност српске задруге. — За школу и учитеља: 5. Наше жеље и наши захтјеви. — Предавања: 6. Мих. М. Станојевић, уч., Упуство за изучавање природних наука. — Из народне педагогије: 6. Ст. М. Мијатовић, учитељ, Купање, повијање и постела мале дјеце у Левчу. — Педагошки преглед: 8. Пут у париз, извјештај са свјетске изложбе у Паризу, пише Јов. Максимовић. — Књижевни преглед: 9. Противу јехтинке, реф. Д. Ј. Путниковића. 10. Хришћ. наука за I. и II. раз. од II. Протића, реф. Дим. Ј. Стојановића. — Просвјетни записи: Кретање друштава. Лични гласови. Нове књиге и листови. Гласови о школама. Хроника. — Учитељско удружење. — Поменик.

„Учитељ“ излази један пут мјесечно у свескама од 5 табака. Цијена је за чланове удружења 7 динара, а за школе и остале 10 динара годишње. Претплата се шаље благајнику Глав. Одбора а рукописи уреднику Д. Ј. Соколовићу учитељу — Биоград.

Napredak, glasilo „Hrvatskoga pedagoško-književnoga zbora“, „Saveza hrv. učit. društava i Hrv. štedovno-predudjamne zadruge“. Уређује Стјепан Басаричек. Број 2. Година XLII. Загреб 1901.

Садржај: Двадесето стогодиште. — Новому стогодишту. — Расправа о школству у нашем сабору. Из школе за школу. — Књижевна смотра. — Рад хрв. учит. друштава. — Вјесник.

„Napredak“ излази сваког 5., 12., 20. и 28. у мјесецу. Цијена му је 10. к. на годину. Рукописи се шаљу уреднику, а новац г. Јосипу Клобучару, благајнику хрв. пед.-књиж. збора.

Нови Васпитач, орган за педагошку књижевност. Власник Мита Нешковић. Свеска XII. Година XIII. Излази сваког првог дана у мјесецу. У Ср. Карловцима. Срп. манастирска штампарија 1900.

Садржина: Дисциплина. — Игре миљенице — Управитељ-учитељ. — Поуке из опште знаности. — Афоризми. — Из наставне праксе. — Књижевни Преглед „Новог Васпитача“. — Педагошки Вјесник „Новог Васпитача“.

Годишња цијена за Црну Гору 8 динара.

Босанска Вила, лист за забаву поуку и књижевност. Број 24. Год. XV. Сарајево, 31 децембра 1900. Власник и уредник Никола Т. Кашиковић. Штампарија Ристе Ј. Савића и друга.

Садржај: Пјесме: До скоро је, од Чеде Поповића; Бар тад хоће л'...?, од Петра Кочића. — Приповијетке: Нашао, од Тихомира Петровића-Брала; Анђео смрти, од Н. Н. Каразина, с руског: Славков. — Поука: Мода, пише Софија Пушић Плетикосић. — Српске народне умотворине; Српске народне пјесме; Српске народне шаљиве приповијетке. — Листак.

„Босанска Вила“ излази у Сарајеву два пута мјесечно, сваког 15 и 30. — Цијена је за све крајеве на годину 8 круна, на по године 4 круне. Ђаци добивају лист за 6 круна. — Претплата и рукописи шаљу се на уредништво. — Неплаћена се писма не примају. — Рукописи се не враћају.

Учителски Glas, лист за поуку и интересе учитељства. Год. II. Бр. 11—12. Одговорни уредник: Вјеслав Николић. Власник и издаваатељ Фран Брадић. Сплет 1900.

Садржај: При измаку године Последње Сабора. — О злоупотреби дидактичних средстава. По Кастиглиону, пише В. Г. — Умјетност у школи. Написао Д. Сировица. — Размишљање. По В. Г. — Одгој и положај жене у XX вијеку. Пише Јелица Беловић-Бернадзиковска. — Из „Мог Споменара“. Написао В. Николић. — Покрајинска школска изложба у Шибенику. — Књижевни Гласник. — Мали вјесник.

„Учитељски Glas“ излази 15 сваког мјесеца. Запада на годину 4 круне, на по године 2 кр. Учитељским приправницима даје се изузетно за по цијене. — Претплату прима власник и издаваатељ листа, чланке дописе и вијести уредник.

Dom i sviet, hrvatski ilustrovani list. Течај XIV. Број 2. Год. 1901.

Садржај: Штиво: Рад кнеза Курјаковића. Повјестна приповијест из Лике. Написао Иван Девчић. — У париских подкровница. Криминални роман. Написао Pierre Zaccane. Превео А. С. — Занимива удова. Роман из американскога живота. Написао Rewill-Davies. Превео Д. Ж. Ђ. — На опасном мјесту. Написао О. Briesen. Превео А. К. — Мала вјештица. Прича. Написала Viktoria Morton. Превела Драгица III-ћ. — Буди благословљена. Написао Н. Sienkiewicz. Превео Н. Р. — Друго лице. Приопћила Mary Summer. Превео С. К. — Женидбени обичаји у Кини. — Злочин у Орциваду. Криминални роман. Француски га написао Е. Gaboriau. — Слике: Милан Нералић првак у мачевању у аустријској војсци. — Предсједник Кригер у посјети код низоземске краљице Вилхелмине. — Госп. Летица, нови митрополит у Бањалуци. — Рат у Јужној Африци: Бури освајају инглески влак код Влакфонтеина — Дочек предсједника Кригера у Хагу. — Гроф Bela Szechenyi, нови угарски чувар круне. — Рат у Кини: Фран-

цуски војници лове печеницу — Рат у Кини: Преслушавање заробљених боксера. — Рат у Кини: Бродови јевропских власти у леду пред Таку. — Потонуће крстарице „Gneisenau“ — Њемачка Крстарица „Gneisenau“ потонула пред Малагом. — Капетан Кретшман, заповједник лађе „Gneisenau“ — Нацрт луке Малага у Шпањолској. — Потонуће крстарице „Gneisenau“ пред луком: Спасевање морнара. — Раскомадано људско тијело у мртвачници у Паризу: Свјетина пред фотографираним комадима мртвога тијела. — Ђаци налазе раскомадано мртво тијело у улици Des Patrières у Паризу. — Раскомадано мртво тијело у улици Faubourg Saint-Denis у Паризу.

„Dom i svijet“ излази 1. и 15. свакога мјесеца. Цијена на цијелу годину фор. 6., на пола године фор. 3., на 3 мјесеца фор. 1.50, са поштом.

Нада, поуци забави и умјетности. Година VII., број 2. Издаје Земаљска влада за Босну и Херцеговину. — Уређује Коста Херман.

Садржај. Текст: Едхем Мулабдић: Нова времена. (Наставак). — М. Сабих: Из „Књиге живота“. — М. Марјановић: Јанко Лесковар. (Наставак). — А. Г. Матош: Сликарство на прошлогодишњој изложби. (Свршетак). — Силвије Стр. Крањчевић: Зимска пјесма. — Црновршанин: Паклењаци. (Наставак). — В. Јеловшек: О модерном плакату. — Ђорђе А. Чокорило: Сан једног кочијаша. — Приједорски: С далеког истока. (Наставак). — Наша писма: Etienne: У Биограду. — Уз наше слике. — Смотра. — Књижевност. — Дописи уредништва. — Сlike: А. Gebhardt: Рибар. (Прилог). — А. Grosskopf: „Marina Piccola“. (Прилог). — W. Leo Arndt: Бакине брете. — Ј. м. Вант: Коњар. — Мотив са тврђаве у Јанини. — Константин Стефановић: Славјак у Солуну. — Н. Line: Са улице у Кахири. — E. Arndt, Serlin: Мотиви из Стона. — W. Leo Arndt: Савски рибар. — Manginot Charles: Арапин продаје амulette. — Сребрна медаља „Наде“ за судјеловање на свеопћој изложби у Паризу год. 1900.

„Нада“ излази двапут у мјесецу. Цијена је за све земље с поштарином: на годину 12 круна на по године 6 круна. — Сарајево.

Behar. Лист за поуку и забаву. Број 18. Година I. Сарајево, 15. Јануара. Штампарија Ристе Ј. Савића и Друга. 1900 год.

Садржај: Ризабег Капетановић: Рамазанија. — Фехим Спахо: Лејлеи Кадр. — Едхем Мулабдић: Без главе. Х. М. А. Дукатар: Садакаи „фитр“ и „бајрам“. — Назим: Сестри у споменар. — Х. Фазлагић: Кућне неприлике. — А. Барун Кремер — Т. Б.: Ибни Халдун. — Серадж: Гласовите ријечи људи од ријечи и чина. — Серадж и Шемсудиу: Мале приче и досјетке. — Наш Хасо: Несуђена љуба Зиревић Алаге. — М. Мухамеди-Сами: Дели Сатура. — Хаде Заде: Народне пословице. — Листак: Културне биљешке. — Поглед по свијету. — Сваштице. — Загонетке. — Одгонетке. — Наше поруке.

„Behar“ излази два пута мјесечно. Цијена му је на годину 10, на по године 5 круна; за ђаке 6 круна, а за иноземство 12 круна на годину. Претплата и рукописи шаљу се: Уредништву „Бехара“ у Сарајеву, Апелова обала бр. 34.

Тежак, илустровани гласник српског пољопривредног друштва. Број 51. Год. XXXI. Власник и издавалац: Српско пољопривредно друштво. Књижевни одбор: Д-р М. Т. Леко, М. М. Савић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић. Одговорни уредник: Александар М. Секулић. Биоград 1900.

Преглед 51. броја „Тежака“: Чланци: — Правила за сточно стаје. — Пламењача на нашим житима и средство за њено сузбијање. — Десет заповјести за чување стајског љубрета. — VI. Међународни пољопривредни конгрес у Паризу. — X. Пољопривредно предавање за шири круг слуша-лаца (свршетак). Биљешке. — Гласник. — Стечај. — Књижевни огласи. Оглас. — Цијена огласима.

„Тежак“ излази сваке недјеље. Претплата и рукописи упућују се Српском Пољопривредном Друштву у Биограду. Цијена за Црну Гору на год. 10 фран. или 5 фор. а. вр.; но срп. пољопривредна удружења и њихови чланови као и срп. земљорадничке задруге и читаонице, добијају лист за 6 фран. или 3 фор. а. вр. кад унапријед положје претплату и кад се претплати код свог удружења, преко кога ће им се и лист слати.

Зора лист за забаву, поуку и књижевност. Год. V. Бр. XII. Свеска за децембар. Уређује Атанасије Шола.

Садржај: Јован Протић: Божић мјесто уводног чланка. — Пјесништво: Јован Дучић: Пролог. — Приповијетке: Свет. Ђоровић: Први бадњак. — Gabriere d'Annunzio: San Pantaleone, превео Љубо Нер. Влачић — Чланци: Стев. Жакула: Фрања Прешерн, — Сима Аврамовић: Заштита Генија. — М. Ђ.: Мултагули. — Käthe Schirmacher: Француске списатељице, превео М. Ђ. — Писма: из Сарајева: (Сепкиња Софија Плеша, списатељица) пише Ђорђе А. Чокорило. — Из Биограда (Биоградско позориште) пише Пера С. Тазетов. — Опјене и прикази: Псбратимство, пјесме Омер-бега Сулејман Пашића - Скопљака, Османа А. Ђикића и С. А. Карабеговића, приказује У. Кроника: — Српска. — Славенска. — Страна. — Читуља.

„Зора.“ Излази почетком сваког мјесеца. Износи 4-5 табака, а цијена кој је: на читаву годину 8 круна или 9 динара, за ђаке 6 круна или 7 динара.

Претплату прима администрација „Зоре“, затим Издавачка Књижарница Пахера и Кисића у Мостару и сви њени повјереници.

Пољопривредни Календар, за просту 1901 годину. Издање Српског Пољопривредног Друштва. Уредио Паја Т. Тодоровић. Цијена 50 пара или 25 новч. изашао је са овом садржином: I. Календарски дио. II. Пољопривредни потсјетник: Колико се годишње добива љубрета од једног грла. — Колико времена траје клијавост у појединих врста сјемена, и колико од сто клија сјеме кад је добре квалитете и чисто. — Лијек од главнице (снијети). — Вријеме сијања главнијих пољских усјева. — Шта за чим треба сијати. — Подаци о сијању и жетви усјева. — Колико је потребно биљака у разном растојању. — На колико женака долази један мужак. — Просјечно трајање приплодне подобности. — Вријеме дојења у недјељама. — Просјечно трајање бремености (бређавости) и извођење живине. — Полни нагон (жар) код стоке. — Из пчеларства. — Гајење свилене бубе. — Справљање бордовске чорбе. — Сумпор противу грохљане плесни (оидиум). — Кад је забрањено рибу ловити. — Кад које шумско дрвеће у нас цвјета, кад зри, кад се бере и кад опада и колико му траје клијавост сјемена. — О сијању шума. — Подјела и вријеме ловљења дивљачи (из закона о лову). — Претварање ланаца земље у аре и хектаре. — Претварање дана орања, плугова земље, јутара земље или коса траве у аре и хектаре. — Претварање ока у килограме и драмове у грамове. — Претварање акова у хекто-

литре. — Прва помоћ у несрећним случајевима и напрасном побољвању код људи, док лекар не дође. — Прва помоћ у неколиким напрасним болестима код стоке. III. Пољопривредни заводи и установе. IV. Поучни дио: Рана зелена пића у прољеће. — Рад кравама. — Сађење високих воћака и његовање на сталном мјесту. — Ране сорте грожђа. — Мара живинарка. Пољопривредна приповијетка.

Неколико дана по српским земљама. Мрвице из Лазине торбице. Чист приход намијењен је фонду за подизање болнице умоболнијех. Никшић. Никшићка Акционарска штампарија. 1900. Стр. 162. У овој књизи налазимо путничке црте: 1. од Цетиња до Карловаца; 2. Ср. Карловци, Нови Сад, Сомбор, Фрушка Гора; 3. Повратак преко Босне и Херцеговине. Ове су црте познате читачима „Оногшта“, пошто је већи дио истијех у том листу штампан. Препоручујемо ову књигу и онијем, који нијесу читали „Оногшт“, да се мало вину по нашим земљама заједно са писцем. Цијена је према величини књиге мала: свега 35. новч.

НА ЗНАЊЕ СУРАДНИЦИМА.

До почетка ове године нијесмо могли награђивати поједине радове, штампане у нашем листу. Напријед на крају године даваће се мала нека награда за боље радове. Напомињемо, да често доносимо у нашем листу радове само због тога, што смо ради, да се чује мишљење и појединаца, да и други сазнају за то, те да или усвоје, или обавијесте дотичног, ако није у свему на правом путу, како би се, на тај начин, појмови што боље бистрили, и узајамно се помагали и усавршавали. За то нек се не нада сваки сурадник, да ће добити, ако ће и малу, награду при крају године. Од предавања наградила би се само уводна из земљописа, историје и вјеронауне, над би била изведена заиста узорито, потанко, не изостављајући, тако рећи, ни једне ријечи, која се том приликом рече при предавању.

Уредништво.